

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Фінансова звітність як інструмент фінансового аналізу та управління фінансами підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Авраменко Д. І.

Полтава - 2022 року

З М І С Т

	стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПРИЗНАЧЕННЯ, СКЛАД ТА АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	9
1.1. Сутність, аналітичні можливості та методика складання фінансової звітності підприємства	9
1.2. Формування та подання фінансової звітності з використанням інформаційних технологій	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	23
2.1. Аналіз майнового стану підприємства за даними балансу	23
2.2. Оцінка результатів господарської діяльності, грошових коштів та капіталу підприємства	38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	48
3.1. Перспективні напрями комплексної оцінки підприємства за даними фінансової звітності	48
3.2. Удосконалення управління фінансами підприємства за результатами аналізу фінансової звітності	55
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Ринкові відносини сприяють розширенню прав підприємств у сфері фінансово-економічної діяльності, що в свою чергу підвищує значення фінансового аналізу, як важливого інструмента прийняття фінансових рішень. Результативність фінансового аналізу залежить від достовірності та повноти інформаційного забезпечення, в межах якого пріоритетність належить саме фінансовій звітності. В той же час, фінансова звітність є не лише надійним джерелом інформації, а й основним інструментом оцінки фінансового стану підприємства, базою для генерації управлінських рішень, інструментом контролю та основою фінансової стратегії підприємства

Фінансова звітність акумулює у собі масивний аналітичний потенціал, який, за умови правильного її складання, а також вміння інтерпретувати, може використовуватися як у процесі поточного управління, так і стратегічного планування.

Аналізу фінансової звітності, методиці її складання та аналітичним можливостям присвятили значну кількість досліджень такі вчені, як Ф. Ф. Бутинець, Ю. А. Верига, С. М. Гольцова, С. В. Голов, М. Я. Дем'яненко, М. В. Кужельний, Г. Г. Кірейцев, П. Т. Саблук, В. К. Савчук, В. В. Сопко, Ю. М. Тютюнник, В. О. Шевчук, П. Я. Хомин, Л. В. Чижевська та інші. Не зменшуючи цінність попередніх досліджень як вітчизняних та і зарубіжних вчених-практиків, потребують більш детального вивчення питання, що стосуються формування якісної інформаційної бази для цілей управління фінансами суб'єктів господарювання на основі детального аналізу показників фінансової звітності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою:

«Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є вивчення та аналіз теоретико-методологічних і прикладних аспектів фінансової звітності як інструменту фінансового аналізу й управління фінансами підприємства.

Виходячи із поставленої мети, основними завданнями визначено:

- з'ясування сутності фінансової звітності та її аналітичних можливостей в управлінні фінансами підприємства;
- здійснення загальної характеристики та методики складання фінансової звітності підприємства;
- вивчення особливостей формування та подання фінансової звітності з використанням інформаційних технологій;
- проведення фінансово-економічної характеристики досліджуваного підприємства;
- здійснення аналізу майнового стану підприємства, оцінки грошових коштів, капіталу та фінансових результатів господарської діяльності за даними фінансової звітності;
- удосконалення аналізу фінансової звітності з метою забезпечення ефективності управління фінансами суб'єктів господарювання.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є фінансова звітність як інструмент фінансового аналізу й управління фінансами підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних питань щодо використання фінансової звітності для фінансового аналізу й управління фінансами ХХХ.

Методи дослідження. Основою дослідження є фундаментальні положення з економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань особливостей формування та використання фінансової звітності для фінансового аналізу й управління фінансами суб'єктів господарювання.

У процесі написання кваліфікаційної роботи використані такі методи: монографічний, абстрактно-логічний, факторний аналіз, співставлення, аналітичний, графічний, рядів динаміки, метод оптимізації та прогнозування.

Інформаційною базою дослідження стали: Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів, з питань економіки та фінансів, дані науково-дослідних установ, праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань формування та використання фінансової звітності в управлінні фінансами підприємства, річна фінансова звітність ХХХ звітність та особисті спостереження автора.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Результатом дослідження стало обґрунтування теоретико-методичних основ для пошуку напрямів удосконалення аналізу фінансової звітності з метою забезпечення ефективного управління фінансами суб'єктів господарювання. До найбільш вагомих наукових результатів дослідження, що характеризуються новизною слід віднести удосконалення управління фінансами підприємства на основі формування ефективної інформаційної бази за даними фінансової звітності.

Практичне значення одержаних результатів роботи полягає в тому, що по-перше, запропоновані рекомендації будуть враховані керівництвом ХХХ, що підтверджується відгуком підприємства, по-друге, досвід роботи даного господарства в контексті використання фінансової звітності, як інструменту управління фінансами може бути корисним для інших підприємств.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднені у формі доповідей на VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (Полтава, ПДАУ, 28 жовтня 2021 р.) та на

ІХ Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих учених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (Полтава, ПДАУ, 10 листопада 2022 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано три наукові публікації загальним обсягом 0,31 ум. др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 62 найменувань, містить 11 таблиць, 6 рисунків, 23 додатки. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 66 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ПРИЗНАЧЕННЯ, СКЛАД ТА АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

1.1. Сутність, аналітичні можливості та методика складання фінансової звітності підприємства

Фінансова звітність є складовою частиною бухгалтерської звітності, у якій відображено інформацію про фінансовий стан, результати діяльності підприємства, рух грошових коштів, зміни у власному капіталі за звітний період. У використанні даних фінансової звітності зацікавлені різні групи користувачів інформації (кредитори, інвестори та інші). Ключовою метою складання фінансової звітності господарюючого суб'єкта та здійснення її аналізу є надання користувачам достовірної, максимально повної інформації про фінансову стійкість, платоспроможність та ліквідність підприємства задля генерування обґрунтованих рішень на рівні фінансового менеджменту.

Аналіз фінансової звітності, методика її складання та аналітичні можливості розглянуто у працях відомих вчених: Ф. Ф. Бутинця, І. Д. Ватулі, Ю. А. Вериги, Г. Г. Кірейцова, З. М. Левченко, Т. Б. Процюка, Т. М. Тігової, М. В. Троцької, Л. С. Селіверстової, М. М. Шигуна та інших.

Фінансова звітність є бухгалтерською звітністю, що акумулює в собі інформацію про фінансовий стан, фінансові результати діяльності, рух грошових коштів, зміни у власному капіталі підприємства за звітний період – рис. 1.1.

Правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку, а також складання фінансової звітності суб'єктами господарювання визначені Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 996 XIV, а також прийнятими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в Україні [40; 42]. Даний Закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених у відповідності до чинного

законодавства України, незалежно від їх організаційних та правових форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарювання, які згідно із законодавством зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність.

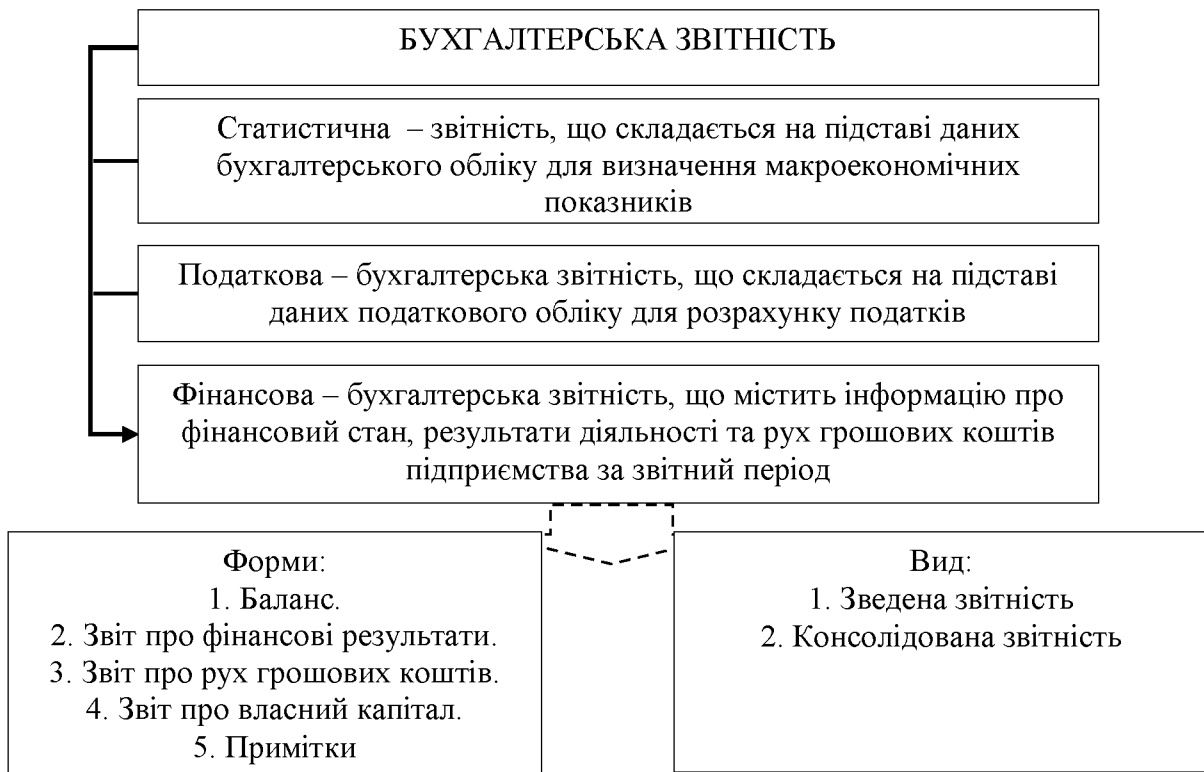

Рис. 1.1. Класифікація бухгалтерської звітності

Проведений аналіз економічної літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення поняття фінансової звітності. Так, вітчизняними науковцями звітність розглядається як один з елементів методу бухгалтерського обліку поряд із документацією, інвентаризацією, оцінкою, калькуляцією, рахунками, подвійним записом і балансом. Зокрема, Н. Ткаченко трактує фінансову звітність, як сукупність форм звітності, що складені на основі даних бухгалтерського обліку з метою отримання користувачами узагальненої інформації про підприємство [46, с. 822]. В. Попова акцентує увагу на пріоритетності звітності над обліком [38, с. 37], в той час, коли П. Хомин зазначає, що «звітність є самостійною системою подання даних, що є необхідними для інформаційного забезпечення

керівництва, і в ніякому разі не може рахуватися складовим елементом (прийомом) бухгалтерського обліку» [53, с. 14].

На противагу попереднім вченим, Н. Чебанова і Т. Чупир до складу фінансової звітності відносять всі документи, які містять інформацію про результати діяльності підприємства, його фінансовий стан, про рух грошових коштів за конкретний (звітний) період [57, с. 10].

Деякі вітчизняні вчені при визначенні поняття «фінансова звітність» зосереджуються на формальному підході, закріпленого Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО), у відповідності до якого «фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період» [40; 42].

Враховуючі наявні підходи до трактування змісту даного поняття, що представлені як у наукових працях провідних вчених-економістів, так у нормативній базі, нами сформовано власне визначення поняття «фінансова звітність». Так, на нашу думку, фінансова звітність доцільно розглядати як інформаційну платформу бухгалтерської звітності, яка забезпечує задоволення інформаційних запитів різних груп користувачів (внутрішніх, зовнішніх) з метою здійснення професійного, обґрунтованого та дієвого управління фінансами підприємства.

Порядок складання фінансової звітності на сьогоднішній день регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НП(С)БО 1) затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. У відповідності до вказаного стандарту встановлено наступний перелік форм фінансової звітності: Ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; Ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»; Ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів»; Ф. № 4 «Звіт про власний капітал»; Примітки до

річної фінансової звітності (Ф. № 5); Додаток до приміток (Ф. № 6) «Інформація за сегментами» [42].

Перші перелічені чотири форми фінансової звітності складаються у відповідності до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Форма № 5 формується у відповідності до Наказу Міністерства фінансів України від 29.11.2000 р. № 302 «Про Примітки до річної фінансової звітності». Форма № 6 складається відповідно до П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами».

Таким чином, комплект фінансової звітності за національними стандартами бухгалтерського обліку включає в себе шість форм. В той же час, малі підприємства, мікропідприємства та підприємства-платники єдиного податку 3 групи, мають альтернативну можливість скласти та подавати спрощені форми фінансової звітності. Відповідно до чинного законодавства всі підприємства (крім бюджетних установ та банків) мають подавати звітність за формами зазначеними нами вище.

Складаючи усі форми фінансової звітності важливим є дотримання норм Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та Порядку подання фінансової звітності № 419, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах».

Формуючи фінансову звітність слід дотримуватися наступних принципів: автономність підприємства; періодичність; безперервність діяльності; історичної (фактичної) собівартості; нарахування та відповідності доходів і витрат; послідовності; повного висвітлення; превалювання сутності над формою; єдиного грошового вимірника [41].

Кожна форма фінансової звітності повинна містити дату, станом на яку зазначено показники, або період, який вона охоплює. Якщо період, за який представлено фінансовий звіт не відповідає звітному періоду, передбаченого чинним законодавством, то причини і наслідки даних змін повинні бути зазначені у примітках до фінансової звітності (Форма № 5).

У фінансовій звітності обов'язково має бути зазначена валюта, в якій відображені елементи звітності, та одиниця її виміру. У разі, якщо валюта звітності не співпадає із валютою, у якій здійснюється бухгалтерський облік, то підприємство зобов'язане розкривати причини цього, а також зазначити методи за якими було здійснено переведення числової інформації фінансових звітів з однієї валюти в іншу.

Інформація, яка зазначається у фінансових звітах, повинна мати однозначне тлумачення її користувачами, бути дохідливою для користувачів [55, с. 31].

Розглянемо діючі форми фінансової звітності. Актив Балансу (Форми № 1, Звіту про фінансовий стан), складається з трьох розділів: I – необоротні активи; II – оборотні активи; III – необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. Пасив Балансу складається із п'яти розділів: I – власний капітал; II – довгострокові зобов'язання і забезпечення; III – поточні зобов'язання і забезпечення; IV – зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття; V – чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду. Статті активу і пасиву відображених у балансі Форми № 1 (додаток А) згруповано у розділи таким чином, щоб найбільш чітко простежувався взаємозв'язок між активами суб'єкта господарювання і джерелами їх формування.

Аналізуючи показники Балансу, користувачі одержують інформацію про вартість власного капіталу підприємства, його платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність і приймають в результаті відповідні фінансові рішення.

Структуру Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів представлено у додатку Б).

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) сформований із чотирьох розділів: фінансові результати, сукупний дохід, елементи операційних витрат та розрахунок показників прибутковості акцій. Основною метою формування Звіту про фінансові результати (Звіту про

сукупний дохід) є надання потенційним користувачам правдивої, повної та неупередженої інформації стосовно обсягів доходів, витрат, прибутків/збитків отриманих у процесі діяльності підприємства за звітний період.

У звіті про рух грошових коштів (Форма № 3) відображено дані про рух грошових коштів (надходження та витрачання) протягом звітного періоду в межах операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Відповідно, фінансова інформація у даній формі фінансової звітності складається із трьох розділів. У Формі № 4 «Звіт про власний капітал» розкривається інформація стосовно змін у складі власного капіталу господарюючого суб'єкта протягом звітного періоду. У графах звіту про власний капітал, призначених для відображення складових власного капіталу, наводяться показники, представлені у розділі I пасиву балансу.

Примітки до річної фінансової звітності (Форма № 5) – це окремі пояснення, призначення яких полягає у деталізації та поясненні окремих статей попередніх форм фінансової звітності. Склад Приміток (Форма № 5) відображено у додатку В.

Всі підприємства, які подають повний пакет фінансової звітності, повинні складати примітки до фінансової звітності. Винятком є лише бюджетні установи, суб'єкти малого підприємництва, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Для юридичних осіб, які формують консолідовану фінансову звітність, затверджені: Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан); Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Консолідований звіт про рух грошових коштів (за прямим методом); Консолідований звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом); Консолідований звіт про власний капітал.

Використовуючи інформацію наведену у фінансовій звітності підприємства, користувачі можуть визначити: вартість майна та джерел його формування; обсяг власних та залучених коштів; джерела отримання

прибутку та шляхи його розподілу; збалансування грошових потоків в межах операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; тощо.

Головним призначенням фінансової звітності є надання інформації та визначення різноманітних показників з метою формування об'єктивної та неупередженої інформаційної бази, що є необхідною для ухвалення рішень користувачами. Користувачами фінансової звітності можуть виступати не лише фізичні та юридичні особи, а й органи державної влади. В той же час, доцільно виділити в окремі групи внутрішніх і зовнішніх користувачів, які можуть мати до фінансової звітності підприємства як прямий так і опосередкований інтерес – додаток Г.

Як свідчать дані додатку, фінансова звітність має досить важливе значення для прийняття управлінських рішень як окремих економічних суб'єктів, так і держави в цілому.

Фінансова звітність являє собою впорядковану систему підсумкових та взаємопов'язаних показників, що відображають джерела формування та використання капіталу господарюючого суб'єкта, стан дебіторської та кредиторської заборгованостей, результативність операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також фінансовий стан за певний період часу.

Об'єктивна фінансова інформація дає можливість проаналізувати зобов'язання підприємства та визначити оптимальні джерела їх покриття; здійснити оцінку якості активів та тривалості їх обертання; дослідити особливості формування дохідних та витратних показників, а також напрямків використання чистого прибутку; проаналізувати рух грошових коштів, тощо.

Використовуючи дані фінансової звітності можна розрахувати та оцінити вагомі показники як поточної, так і минулої діяльності. В першу чергу, це стосується платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, кредитоспроможності тощо. Визначення динаміки зміни перелічених показників є необхідною базою для розробки стратегії, визначення тактики функціонування підприємства. По-друге, фінансові звіти дають можливість

ідентифікувати сильні та слабкі сторони операційної, фінансової та інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів, визначити пріоритетні шляхи поліпшення фінансового стану, прийняти рішення, орієнтовані на більш ефективне вливання та використання грошових коштів, усіх активів.

При оцінці фінансової звітності доцільним є застосування не тільки традиційних способів та методів діагностування, але й здійснення комплексної оцінки. Застосування комплексної оцінки фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності дає можливість одержати не лише підсумкові відомості стосовно його роботи, а й сформулювати перспективні напрями підвищення ефективної функціонування підприємства, підвищення рівня його фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності. Саме комплексна оцінка фінансового стану дає можливість визначити економічний потенціал підприємства, ідентифікувати місце підприємства на ринку, основні переваги по відношенню до конкурентів.

З метою проведення комплексної оцінки підприємства за даними фінансової звітності розроблено значну кількість методичних підходів експрес-аналізу та поглибленого аналізу, в основі яких лежить використання абсолютних та відносних показників об'єктивного та суб'єктивного характеру. Результатом застосування такої методики є ідентифікація проблемних аспектів в діяльності підприємства, встановлення причин їх настання. В той же час, важливе значення має проведення інтегральної оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта, що може забезпечити широке коло користувачів фінансової звітності інформацією стосовно рівня інвестиційної привабливості, кредитоспроможності, прогнозування кризових явищ.

Діяльність будь-якого підприємства характеризується сукупністю ієрархічно взаємопов'язаних показників. В основі даної ієрархії лежать одиничні фінансові показники розраховані в абсолютному чи відносному вимірі, а також різного роду нечислова інформація, що може бути надана керівництвом. В той же час, комплексна оцінка передбачає групування

одиничних показників з застосуванням бальної оцінки та визначення середньозваженого рейтингу по групі. Підсумковий (блоковий) рейтинг є верхнім рівнем ієрархії, що різносторонньо характеризує результати діяльності підприємства. Тобто, підсумкова (комплексна) оцінка підприємства за даними фінансової звітності формується шляхом синтезу оцінок синтетичних показників певного рівня ієрархії.

Нами було досліджено методичні підходи різних вчених, щодо проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємств за даними фінансової звітності. Так, деякі науковці-практики пропонують здійснювати аналіз за допомогою загальних показників, які різносторонньо характеризують фінансовий стан господарюючого суб'єкта. До головних показників відносять показники прибутковості та рентабельності. В процесі даного аналізу вивчають динаміку змін абсолютної вартості чистого прибутку, відносного рівня рентабельності, а також ідентифікують фактори, які чинять на їх рівень суттєвий вплив. Досить оптимальною на нашу думку є методика представлена у працях Ю. М. Тютюнника [48, с. 167], за допомогою якої можна проводити рейтингове оцінювання фінансового стану та кредитоспроможності, а також комплексне оцінювання фінансового стану. Даною методикою передбачено формування чотирьох груп показників:

1) фінансові коефіцієнти (коефіцієнт миттєвої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт маневреності власних засобів, коефіцієнт незалежності, рентабельність активів, рентабельність продажу, оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості, показник співвідношення оборотних активів і суми короткострокових кредитів, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт грошового покриття);

2) показники динаміки розвитку (чистий дохід від реалізації продукції, середньомісячні обороти по рахунках, коефіцієнт співвідношення між собівартістю продукції та чистим доходом, чистий прибуток (збиток),

рентабельність активів, рентабельність продажу, вартість зареєстрованого (пайового) капіталу, вартість власного капіталу, валюта балансу);

3) нечислові показники оцінювання підприємства (період діяльності підприємства, взаємодія з постачальниками, взаємодія з покупцями, диверсифікація ризиків, кредитна історія, наявність/відсутність картотеки платежів, рахунки підприємства, частота надходження коштів на розрахунковий рахунок, аналіз застави);

4) показники суб'єктивного оцінювання позичальника (рівень менеджменту, ступінь довіри банку до клієнта, репутація підприємства та його керівників у державних органах, якість і повнота наданої в банк інформації, ринковий стан).

Отже, в умовах динамічного розвитку економічних відносин фінансову звітність розглядають як інформаційну систему, що формується у відповідності до потреб учасників ринку і є потужною управлінською базою при прийнятті обґрунтованих фінансових рішень. Фінансова звітність включає дані, узагальнені системою фінансового обліку, які в подальшому надаються зовнішнім користувачам, а також є важливим інформаційним джерелом для забезпечення реалізації ефективних управлінських рішень.

1.2. Формування та подання фінансової звітності з використанням інформаційних технологій

Теоретичні та практичні аспекти ведення бізнесу в Україні свідчать, що сьогодні ефективність організації фінансової роботи на підприємстві неможливе без використання інформаційних технологій. Сучасне програмне забезпечення дає можливість автоматизувати обліковий процес, починаючи від моменту введення даних із первинних документів, включаючи формування проводок у автоматизованому режимі, заповнення відповідних реєстрів обліку та формування фінансової звітності, до подачі фінансової

звітності у електронній формі у відповідні органи державної влади. Безсумнівно, застосування автоматизованих інформаційних технологій дає можливість підприємству підвищити оперативність, об'єктивність, якість, та точність вихідної фінансової інформації та надати її у оптимальному вигляді для аналізу й прийняття рішень у сфері управління фінансами.

Дослідженню питань формування та подання фінансової звітності в умовах цифровізації приділяється значна увага серед вітчизняних науковців, зокрема Завгороднім В. П., Петруком О. М. та Чижевською Л. В. В той же час, такі зарубіжні вчені також значну увагу приділяють дослідженню способів формування та передачі електронної звітності за допомогою інтернет-технологій. Проте, слід зазначити, що їхні дослідження не враховуються особливості організації фінансів та розвитку інформаційних технологій в Україні.

Згідно з статтею 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [40] фінансова звітність підприємства не становить комерційної таємниці (крім випадків, передбачених законодавством), а тому передбачено її подання і оприлюднення. Останнє означає висвітлення інформації про фінансовий стан підприємства, результати діяльності, рух грошових коштів та зміни власного капіталу за його межі. В свою чергу, оприлюднення фінансової звітності передбачає офіційне подання звітності в органи Державної фіскальної служби України, Фонду державного майна, Державного комітету статистики України, Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю, Антимонопольного комітету України, та інших установ і організацій, які згідно з чинним законодавством України уповноважені для отримання бухгалтерської звітності від суб'єктів господарювання, а також, якщо це передбачено законодавством, здійснення офіційної публікації звітів про фінансовий стан підприємства в засобах масової інформації.

Подання звітності доцільно визначати як спосіб підготовки і передачі фінансових даних у стандартизованій формі, яка придатна до подальшого

сприйняття користувачем. З метою дотримання нормативних вимог чинного законодавства, що стосується питань подання і оприлюднення фінансової звітності необхідно враховувати такі критерії: звітний період, який регламентовано дату формування та подання звіту (для складання фінансової звітності звітним періодом чинним законодавством визначено календарний рік та квартал); ступінь узагальнення даних і суб'єкти звітування, що в результаті впливатиме на обрання форми звітності (первинна, зведена чи консолідована); розмір суб'єкта господарювання та форма організації обліку, які впливають як на звітний період подання звітності, так і складання конкретних форм фінансової звітності (стандартний (повний) звіт чи звіт суб'єкта малого підприємництва за скороченою формою); визначення меж значущості до конкретних статей фінансової звітності, що передбачає можливість використання спрощених форм звітності; організаційно-правова форма власності, що впливатиме на термін подання та спосіб оприлюднення звітності; перелік можливих користувачів звітності та їх інформаційні запити, що впливає на складання фінансової звітності у відповідності до національних чи міжнародних стандартів.

Процес складання фінансової звітності є досить трудомістким (потребує значних витрат праці) та тривалим (рис. 1.2).

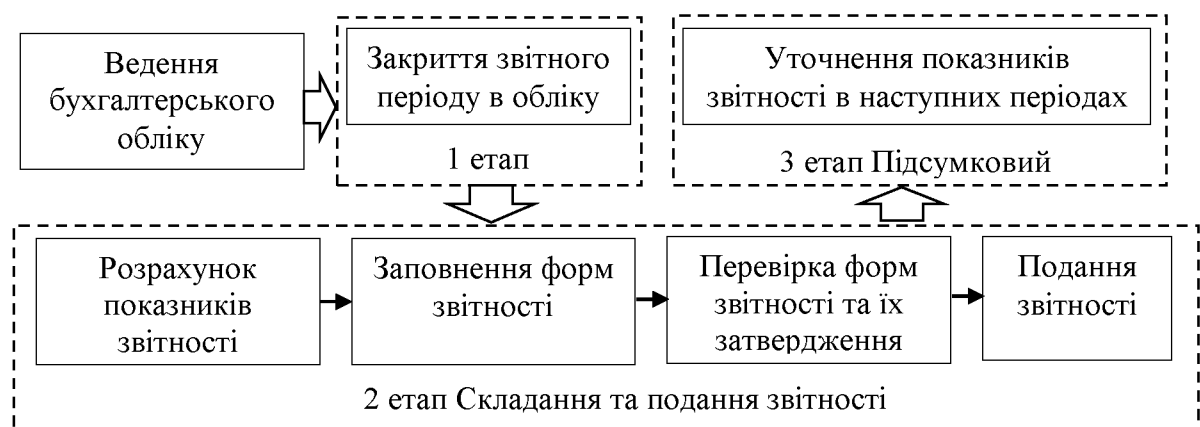

Рис. 1.2. Процес складання фінансової звітності [34]

На сьогоднішній день ринок бухгалтерського програмного забезпечення представлений як зарубіжними, так і українськими

програмними продуктами. Більшість підприємств віддають перевагу саме українським програмним продуктам, які є більш доступними у вартісному аспекті їх придбання і обслуговування, а також максимально адаптовані до вимог діючого законодавства. До числа найбільш поширених автоматизованих програм бухгалтерського обліку слід віднести наступні: «ІС: Підприємство»; «Інфо-бухгалтер», «Парус», «Фоліо», «БОСС», «Fin Expert», «Супер Менеджер», «БЕСТ», та інші.

Сучасні програмні продукти дозволяють здійснити процес подачі фінансової звітності в електронному вигляді, паралельно спростивши при цьому процес приймання звітності та її перевірки, а також зменшивши трудомісткість. Детальний опис програмного забезпечення наведено у додатку Д.

Таким чином, основними перевагами подання фінансової звітності в електронній формі є:

- економія часу, що досягається завдяки швидкому її формуванню, оперативній подачі через мережу Інтернет у різні контролюючі органи не відходячи від свого робочого місця (комп'ютера);

- вибір оптимального часу подання звітності. Якщо звітність у паперовому вигляді можна подати тільки у встановлений операційний час, то подача звітності у електронному форматі може бути здійснена у зручний час;

- наявність додаткових можливостей в програмі (нагадувань, підказок, консультацій). Вбудований у інтерфейс програми календар вчасно нагадає терміни, коли потрібно здати звіти чи здійснити сплатити податкових зобов'язань, а автоматична перевірка не дозволить допустити арифметичних помилок при складанні звітності;

- автоматизована перевірка звітності, оперативний та ефективний контроль стану та якості здачі звітності;

- своєчасне оновлення функціоналу програмного забезпечення, а також створення електронного архіву;

- доступна вартість як самого програмного забезпечення так і його

обслуговування, тощо.

В свою чергу, основними недоліками подання фінансової звітності в електронній формі є:

- самостійне оновлення функціоналу окремих програм;
- додаткові фінансові витрати;
- наявність ризику несвоєчасної подачі звітності через можливі проблеми як у самому програмному забезпеченні, так і в роботі Інтернету;
- робота з різними ключами АЦСК;
- недосконалість законодавства щодо формування та здачі електронної звітності, тощо.

На сьогоднішній день система М.Е.Дос є найбільш поширеним українським програмним забезпеченням для подання фінансової звітності в електронному вигляді. Даний програмний продукт включає в себе усі актуальні форми фінансової звітності, які постійно оновлюються відповідно до законодавства. Головною метою системи є подача звітності в контролюючі органи України.

Отже, обираючи програмне забезпечення для складання та подання фінансової звітності на підприємстві, необхідно звертати увагу на ті, що максимально знижують можливість помилок при складанні звітів, мають простий у використанні інтерфейс, гарантують конфіденційність даних, а також мають можливість здійснення синхронізації даних з інших програм.

Для кожного підприємства, незалежно від особливостей його діяльності та розмірів досить важливим є процес автоматизації системи бухгалтерського обліку. Впровадження сучасних інформаційних технологій на підприємстві дасть змогу забезпечити ефективність функціонування обліку, формування та аналізу фінансової звітності з її подальшим використанням у процесі управління.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз майнового стану підприємства за даними балансу

XXX є юридичною особою приватного права, створеним в порядку, визначеному положенням чинного законодавства України на момент його реєстрації.

Інформаційною базою для дослідження є фінансова звітність XXX за 2019-2021 рр. (додаток Е).

Важливою складовою ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств є достатній обсяг забезпеченості основними засобами. Адже саме основні засоби слугують базою запровадження та розширення в подальшому діяльності підприємства. Основні засоби, є ключовою ланкою господарської діяльності підприємства, одним із головних елементів процесу виробництва продукції сільського господарства, а отже, одним із найважливіших об'єктів обліку і звітності, що дає можливість оцінити загальний майновий стан підприємства, його економічний потенціал та інвестиційну привабливість.

При проведенні аналізу обсягу, структури та динаміки основних засобів необхідно враховувати, що різні види основних засобів беруть різну участь у процесі господарської діяльності підприємства. В додатку Ж проведемо аналіз обсягу та динаміки основних засобів XXX за 2019-2021 рр.

Проведений аналіз складу та структури основних засобів XXX дає можливість зробити наступні висновки: первісна вартість основних засобів станом на кінець 2021 р. становить 29799 тис. грн, що на 6571 тис. грн або на 28,3 % більше у порівнянні із 2019 р. В структурі основних засобів станом на кінець 2021 р. найбільшу питому вагу становлять машини та обладнання – 79,2 %, транспортні засоби – 13,5 %, будинки, споруди та передавальні

пристрої – 5,8 %. Решта 1,5 % в структурі основних засобів підприємства припадає на інструменти, прилади, інвентар.

Для загального аналізу господарської діяльності, планування капітальних вкладень, введення в дію основних фондів і виробничих потужностей усіх ланок усе більше значення набуває такий показник ефективності виробництва, як випуск продукції на 1 грн основних фондів, що звичайно називають показником фондівдачі. При визначенні показника фондівдачі застосовуються як вартісні, так і натуральні одиниці виміру. Крім фондівдачі використовуються і інші показники ефективності використання основних засобів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники ефективності використання основних засобів

XXX за 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Зміни (+,-) 2021 р. до 2019 р.	
				абсолютне	відносне, %
Фондовіддача, грн	3,36	3,92	3,59	0,23	106,8
Фондоємність, грн	0,30	0,26	0,28	-0,02	93,3
Фондоозброєність, тис. грн	135,7	128,0	178,1	42,4	131,2
Чиста рентабельність (збитковість) основних засобів, %	0,3	59,7	103,9	103,6	x

За результатами розрахунку показників ефективності використання основних засобів (табл. 2.1) бачимо, що на 1 грн середньорічної вартості основних засобів у 2021 р. одержано 3,59 грн чистого доходу від реалізації, що на у 6,8 % більше ніж у 2019 р. Відповідно для одержання 1 грн чистого доходу авансовано 0,28 грн середньорічної вартості основних засобів.

У 2021 р. на одного середньорічного працівника припадає 178,1 тис. грн середньорічної вартості основних засобів, що на 42,4 тис. грн більше у порівнянні із 2019 р. Слід зазначити, що дані зміни відбулися на фоні збільшення середньорічної вартості основних засобів із 10312 тис. грн до 13185 тис. грн, а також зменшення середньої кількості працівників із 76 осіб у 2019 р. до 74 осіб у 2021 р. Водночас рентабельність основних засобів

станом на кінець 2021 р. становить 103,6 %, в той час, коли станом на кінець 2019 р. становила лише 0,3 %. Дані зміни зумовлені суттєвим приростом чистого прибутку за період 2019-2021 рр.

Не менш важливим елементом для успішної діяльності підприємства є оборотні активи. Оборотні активи слугують індикатором роботи усього підприємства. За рахунок оборотних активів забезпечується фінансування планових витрат, здійснення виробництва та реалізації послуг. Понаднормове забезпечення активами може призвести до їх неефективного використання та відволікання в запаси. В той же час, і нестача оборотних активів може призвести до невиконання підприємством взятих на себе зобов'язань в повному обсязі. У процесі функціонування ХХХ оборотні активи перебувають у різному виді: сировина, паливо, матеріали, виробничі запаси, готова продукція, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість, грошові кошти. Основне призначення оборотних активів полягає в забезпеченні безперервного виробничого процесу.

З метою продовження аналізу далі проведемо горизонтальний та вертикальний аналіз оборотних активів ХХХ у додатку 3.

Проведений горизонтальний та вертикальний аналіз оборотних активів ХХХ в додатку 3 дає можливість зробити наступні висновки. За 2019-2021 рр. вартість оборотних активів збільшилася на 11113 тис. грн (або на 47,5 %). В структурі оборотних активів станом на 2021 р. найбільшу питому вагу займають готова продукція та товари – 49,7 %. До найбільш суттєвих змін у структурі оборотних активів підприємства слід віднести зменшення частки незавершеного виробництва із 16,6 % у 2019 р. до 14,0 % у 2021 р., зменшення частки поточних біологічних активів – із 24,2 % до 21,9 %, а також збільшення в структурі частки грошей та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій на 2,1 відсоткових пунктів.

В абсолютному (вартісному) аспекті, серед фондів обігу спостерігається збільшення дебіторської заборгованості – із 630 тис. грн у 2019 р. до 1207 тис. грн у 2021 р. (або на 91,6 %). Збільшення частки

поточної дебіторської заборгованості в активах на 0,8 відсоткових пунктів свідчить про незначне погіршення стану розрахунків ХХХ з дебіторами.

З метою визначення наявних змін у фінансовому стані ХХХ доцільним є проведення горизонтального та вертикального аналізу джерел формування капіталу (додаток И).

У відповідності до проведених розрахунків у додатку 3, у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. вартість пасивів ХХХ збільшилася на 15105 тис. грн, або на 40,0 %, при цьому власний капітал зріс на 14850 тис. грн (або на 39,9 %). В той же час, доцільно відмітити незначну тенденцію збільшення у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. зобов'язань та забезпечень на 255 тис. грн (або на 42,1%).

Не дивлячись на вказану динаміку змін у джерелах формування капіталу досліджуваного підприємства, частка власного капіталу та частка зобов'язань і забезпечень у 2021 р. співпадають із значенням 2019 р. – 98,4 % та 1,6 % відповідно. Отже, рівень фінансової стійкості ХХХ за ознакою забезпеченості власним капіталом є незмінним протягом 2019-2021 рр.

Збільшення вартості власного капіталу відбулося на основі приросту як нерозподіленого прибутку (із 26562 тис. грн у 2019 р. до 39980 тис. грн у 2021 р.) так і збільшення вартості резервного капіталу на 1432 тис. грн (або на 13,5 %).

На протязі 2019-2021 р. підприємство не використовує довгострокові джерела фінансування, тому 100 % позикового капіталу припадає на поточні зобов'язання і забезпечення, що представлені поточною кредиторською заборгованістю (668 тис. грн станом на кінець 2021 р.), а також іншими поточними зобов'язаннями (193 тис. грн станом на кінець 2021 р.). Доцільно відмітити, що вартість останніх за період дослідження збільшилася у 10,2 разів.

Слід зазначити, що за період 2019-2021 рр. абсолютна вартість зареєстрованого (пайового) капіталу ХХХ залишилася незмінною та становила 9 тис. грн. Позитивним фактом структури пасиву балансу ХХХ є

відсутність суми по «негативних» статтях пасиву, таких як вилучений капітал та неоплачений капітал.

Таким чином, не дивлячись на збільшення вартості зобов'язань та забезпечень ХХХ в основному здійснює операційну, інвестиційну та фінансову діяльність за рахунок власного капіталу.

З метою визначення одного з чотирьох типів фінансової стійкості ХХХ проведемо розрахунки у додатку К.

Результати проведених розрахунків по визначенню типу фінансової стійкості ХХХ свідчать, що не дивлячись на відсутність фінансування підприємства за рахунок кредитів банків, в умовах перевищення темпів приросту власних оборотних коштів (на 45,8 %) в порівнянні із приростом вартості запасів і поточних біологічних активів (на 37,8 %) надлишок власних оборотних коштів для формування запасів збільшився на 2078 тис. грн (у 5,3 разів) та становить станом на кінець 2021 р. 2562 тис. грн. Отже, підприємство має ознаки абсолютної фінансової стійкості.

Хоча і не значте, проте ж збільшення коефіцієнта забезпеченості запасів власними оборотними коштами із 1,021 у 2019 р. до 1,080 у 2020 р., а також надлишку власних оборотних коштів на 1 грн запасів з 0,02 грн до 0,08 грн свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства за критерієм достатності власних оборотних коштів для формування запасів.

Таким чином, проведена фінансово-економічна характеристика діяльності ХХХ дала можливість сформулювати загальні висновки: за 2019-2021 рр. спостерігається збільшення вартості основних засобів, в той же час, слід відмітити підвищення ефективності їх використання. В структурі капіталу підприємства, більшу частку займає власний капітал (98,4 %). Станом на кінець 2021 р., враховуючи надлишок власних оборотних коштів для формування запасів підприємство характеризується абсолютною фінансовою стійкістю.

Майновий стан є однією з ключових характеристик фінансового стану підприємства, на основі якої оцінюється склад, структура та динаміка активів

й пасивів, особливостей їх розміщення. Найбільш популярним методом аналізу майнового стану суб'єктів господарювання є застосування скороченого (спрощеного, порівняльного) аналітичного балансу. Даний баланс формується з вихідного балансу на основі групування однорідних як за складом так і економічним змістом статей, а також доповнення груп показниками структурної динаміки, що дають можливість визначити зміни у майновому стані підприємства.

Звіт про фінансовий стан (баланс) є не лише складовою методу бухгалтерського обліку, а й слугує одним із найважливіших документів фінансової звітності та важливим джерелом отримання інформації для організації виробництва, аналізу, нормування, управління, планування, контролю, тощо.

З метою оцінки фінансово-майнового стану ХХХ необхідною є інформація, яку можна отримати із звіту про фінансовий стан (форма № 1, Баланс), який містить інформацію про активи, власний капітал, а також зобов'язання та забезпечення. Горизонтальний і вертикальний аналіз майна ХХХ дозволяє встановити частку кожного його виду у загальній вартості активів, а також визначити розмір абсолютного та/або відносного приросту, зменшення вартості всього майна чи окремих його видів – додаток Л.

Результати розрахунків представлених у додатку К свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані ХХХ за інформацією активу балансу (звіту про фінансовий стан). До позитивних характеристик майнового стану відносяться:

– у 2021 р. порівняно з 2019 р. вартість майна ХХХ збільшилася на 15105 тис. грн, або на 40,0 %, що свідчать про підвищення майнового потенціалу досліджуваного підприємства. При цьому, необоротні активи зросли на 3992 тис. грн (або на 29,6 %), а оборотні активи на 11113 тис. грн (або на 45,7 %);

– темп приросту майна (40,0 %) перевищує рівень офіційного показника рівня інфляції у 2021 р., та є свідченням збільшення реальної вартості активів;

– у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. вартість виробничих запасів збільшилася на 420 тис. грн (або на 33,7 %), що вказує на незначне підвищення виробничого потенціалу підприємства;

– частка готової продукції та товарів у майні ХХХ збільшилася із 31,9 % у 2019 р. до 33,3 % у 2021 р., що на фоні збільшення обсягів виробництва продукції вказує на ефективність маркетингової політики підприємства;

– збільшення вартості грошей та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій у майні із 460 тис. грн у 2019 р. до 1418 тис. грн у 2021 р. (або у 3,1 разів), свідчить про підвищення загального рівня платоспроможності досліджуваного підприємства. В структурі майна частка грошей та їх еквівалентів на кінець 2021 р. становить 2,7 %, що на 1,5 відсоткових пунктів більше у порівнянні із 2019 р.

Водночас слід вказати і на негативні характеристики майнового стану ХХХ, а саме:

– перевищення темпів приросту оборотних активів (45,7 %) в порівнянні із необоротними (29,6 %) в динаміці за 2019-2021 рр. зумовило збільшення частки оборотних активів у майні з 64,3 % до 67,0 %, а необоротних активів – відповідно зменшення із 35,7 % до 33,0 %. Дані зміни в цілому вказують на незначне зниження забезпечення виробничого процесу основними засобами;

– необоротні активи за 2019-2021 рр. представлені в основному основними засобами, вартість яких збільшилася на 2873 тис. грн, або 27,9 %. В той же час, на фоні інших змін, спостерігається зменшення їх частки в майні з 27,3 % до 24,9 %. Це, в свою чергу, свідчить про незначне погіршення матеріальних умов для здійснення операційної діяльності;

– у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. поточна дебіторська заборгованість зросла на 577 тис. грн (або на 91,6 %), що зумовило підвищення її частки у майні із 1,7 % до 2,3 %, та свідчить про незначне погіршення стану розрахунків ХХХ із дебіторами.

З метою формування загальних висновків щодо позитивного чи негативного характеру змін у майновому стані ХХХ необхідно дослідити склад, структуру та динаміку активів балансу за 2019-2021 рр. – додаток М.

Проведений аналіз складу, структури та динаміки активів балансу (додаток Л) свідчить що у 2021 р. в структурі майна за характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту переважають оборотні активи – 67,0 %. В свою чергу доцільно відмітити, що темп приросту оборотних активів зумовив зменшення в структурі необоротних активів на 2,7 %.

За формою функціонування матеріальні активи збільшилися на 12772 тис. грн (або на 34,8 %), фінансові активи – на 2333 тис. грн (або у 3,1 разів). Станом на кінець 2021 р. в структурі активів ХХХ за формою функціонування переважають матеріальні активи – 93,5 %.

За ознакою чутливості до інфляційних процесів монетарні активи збільшилися на 2333 тис. грн (із 1090 тис. грн у 2019 р. до 3423 тис. грн у 2021 р.), немонетарні активи збільшилися на 12772 тис. грн (із 36709 тис. грн до 49481 тис. грн). Станом на кінець 2021 р. в структурі активів ХХХ за ознакою чутливості до інфляційних процесів переважають немонетарні активи – 93,5 %.

У структурі активів за ознакою ліквідності на кінець 2021 р. низько ліквідні активи становили 62,0 % (32807 тис. грн), важко ліквідні активи становили 33,0 % (17472 тис. грн), високо ліквідні активи становили – 2,7 % (1418 тис. грн), середньо ліквідні активи – 2,3 % (1207 тис. грн). Збільшення вартості високоліквідних активів із 460 тис. грн у 2019 р. до 1418 тис. грн у 2021 р. позитивним чином відобразилося і на збільшенні їх частки у майні на 1,5 відсоткових пунктів.

Подальше дослідження пасивів ХХХ доцільне в напрямку деталізації його окремих складових за різними критеріями, серед яких характер формування (власність), рівень відповідальності власного капіталу, за рівнем погашення зобов'язань та за терміновістю їх оплати (додаток Н).

Дані додатку Н дають підставу говорити, що у структурі пасивів за характером формування (власністю) частка власного та позикового капіталу залишилися не змінними – 98,4 % та 1,6 % відповідно.

За рівнем відповідальності власного капіталу ХХХ, доцільно відмітити позитивну динаміку стосовно збільшення вартості додаткового капіталу – із 37184 тис. грн у 2019 р. до 52034 тис. грн у 2021 р. (на 39,9 %).

Не дивлячись на збільшення за період 2019-2021 рр. вартості поточних зобов'язань і забезпечень на 255 тис. грн (або на 42,1 %), частка змінного капіталу (за ознакою тривалості використання) залишилася не змінною та становить 1,6 %.

Стосовно структури зобов'язань підприємства то, з позицій періоду їх погашення на кінець 2021 р. 100,0 % становлять поточні зобов'язання і забезпечення. Довгострокові зобов'язання і забезпечення підприємство не використовувало протягом 2019-2021 рр.

Враховуючи суттєве збільшення вартості короткострокових зобов'язань і забезпечень за 2019-2021 рр. (із 19 тис. грн до 193 тис. грн), дещо змінилася структура капіталу ХХХ за терміном сплати зобов'язань. Так, частка найбільш термінових зобов'язань зменшилася на 19,3 % та становить станом на кінець 2021 р. 77,6% у структурі капіталу. Частка короткострокових зобов'язань і забезпечень відповідно навпаки збільшилася на аналогічне значення.

В умовах ринкових відносин особлива увага приділяється питанням ліквідності та платоспроможності суб'єктів господарювання. За даними табл. 2.2 проведемо аналіз ліквідності балансу ХХХ за 2019-2021 рр.

Дані табл. 2.2 свідчать, що у ХХХ за 2020-2021 рр. високоліквідних активів було достатньо для покриття найбільш термінових зобов'язань. Так, в

2021 р. надлишок високоліквідних активів необхідних для покриття найбільш термінових зобов'язань становить 750 тис. грн, в той час коли в 2019 р. – нестача становила 127 тис. грн. По середньо- та низьколіквідних оборотних активах відмічається надлишок протягом всього періоду дослідження. Таким чином, у 2021 р. баланс ХХХ є абсолютно ліквідним, оскільки виконуються всі три умови рівності (надлишок високоліквідних, середньо ліквідних та низько ліквідних оборотних активів для покриття відповідних груп зобов'язань).

Таблиця 2.2

Аналіз ліквідності балансу ХХХ, 2019-2021 рр., тис. грн

Групи	Види активів	Роки			Групи	Види пасивів	Роки			Надлишок(+) або нестача(-) платіжних засобів (А-П)		
		2019	2020	2021			2019	2020	2021	2019	2020	2021
A1	Високоліквідні	460	1777	1418	П1	Найбільш термінові	587	911	668	-127	866	750
A2	Середньоліквідні	630	1303	1207	П2	Коротко строкові	19	0	193	611	1303	1014
A3	Низьколіквідні	23229	25334	32807	П3	Довго строкові	0	0	0	23229	25334	32807
	Разом	24319	28414	35432		Разом	606	911	861	23713	27503	34571

В той же час, не дивлячись на відсутність проблеми у ХХХ щодо повноти та своєчасності виконання взятих на себе платіжних зобов'язання, з метою прогнозування та оцінки можливого банкрутства підприємства використовується система формалізованих критеріїв для визначення незадовільної структури балансу неплатоспроможних підприємств: загальний коефіцієнт ліквідності; коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами.

Проведемо аналіз структури балансу ХХХ на основі розрахунку зазначених показників на початок і на кінець 2021 р. у табл. 2.3.

**Аналіз структури балансу ХХХ за 2021 р. з позиції прогнозування
банкрутства**

Показник	На початок 2021 р.	На кінець 2021 р.	Відхилення (+,-)
Загальний коефіцієнт ліквідності	31,190	41,152	9,962
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	30,190	40,152	9,962
Коефіцієнт втрати платоспроможності	x		x

Оскільки значення аналізованих показників (табл. 2.3) на кінець 2021 р. відповідають нормативним значенням та відповідно свідчать проте, що структура балансу є задовільною а підприємство платоспроможним доцільно провести розрахунок коефіцієнта втрати платоспроможності (на найближчі три місяці) за формулою:

$$K_{\text{вп}} = \frac{K_{\text{к}} + 0,25 \cdot (K_{\text{к}} - K_{\text{п}})}{2}. \quad (2.1)$$

Розрахунок коефіцієнта втрати платоспроможності ХХХ (на найближчі три місяці):

$$K_{\text{вп}} = \frac{41,152 + 0,25 \times (41,152 - 31,190)}{2} = 21,821. \quad (2.2)$$

Враховуючи факт того, що отримане значення коефіцієнта втрати платоспроможності (21,821) більше за одиницю, можемо говорити про те, що ХХХ в найближчі три місяці немає реальної загрози втратити платоспроможність.

Платоспроможність та фінансова стійкість підприємства є взаємопов'язаними. Платоспроможність у відношенні до фінансової стійкості можна розглядатися з різних позицій. Однією з них є визначення рівня платоспроможності, як здатності забезпечувати фінансову стійкість за рахунок своєчасного та повноцінного виконання платіжних зобов'язань, що впливають кредитних, товарних та інших операцій грошового характеру.

Динаміку показників оцінювання ліквідності та платоспроможності ХХХ за 2019-2021 рр. наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка відносних показників оцінювання ліквідності та платоспроможності ХХХ, 2019-2021 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. від 2019 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,759	1,951	1,647	0,888
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,799	3,381	3,049	1,250
Загальний коефіцієнт ліквідності	40,130	31,190	41,152	1,022

Проведений аналіз табл. 2.3 дав можливість зробити наступні висновки: розрахований показник абсолютної ліквідності у 2021 р. відповідає нормативному значенню та становить 1,647. Це означає, що рівень покриття поточних зобов'язань високоліквідними оборотними активами становить 164,7 % (при нормативному значенні 20,0 %), а отже свідчить про достатню грошову платоспроможність підприємства.

Підвищення в динаміці коефіцієнта швидкої ліквідності з 1,799 до 3,049 зумовлене поступовим перевищенням темпів приросту вартості грошей та їх еквівалентів і дебіторської заборгованості за розрахунками в порівнянні із приростом вартості поточних зобов'язань і забезпечень. Про суттєве перевищення оборотних активів над поточними зобов'язаннями (на кінець 2021 р. – у 41,1 разів) свідчить значення загального коефіцієнта ліквідності.

Наочно показники оцінювання ліквідності та платоспроможності ХХХ відображено на рис. 2.1.

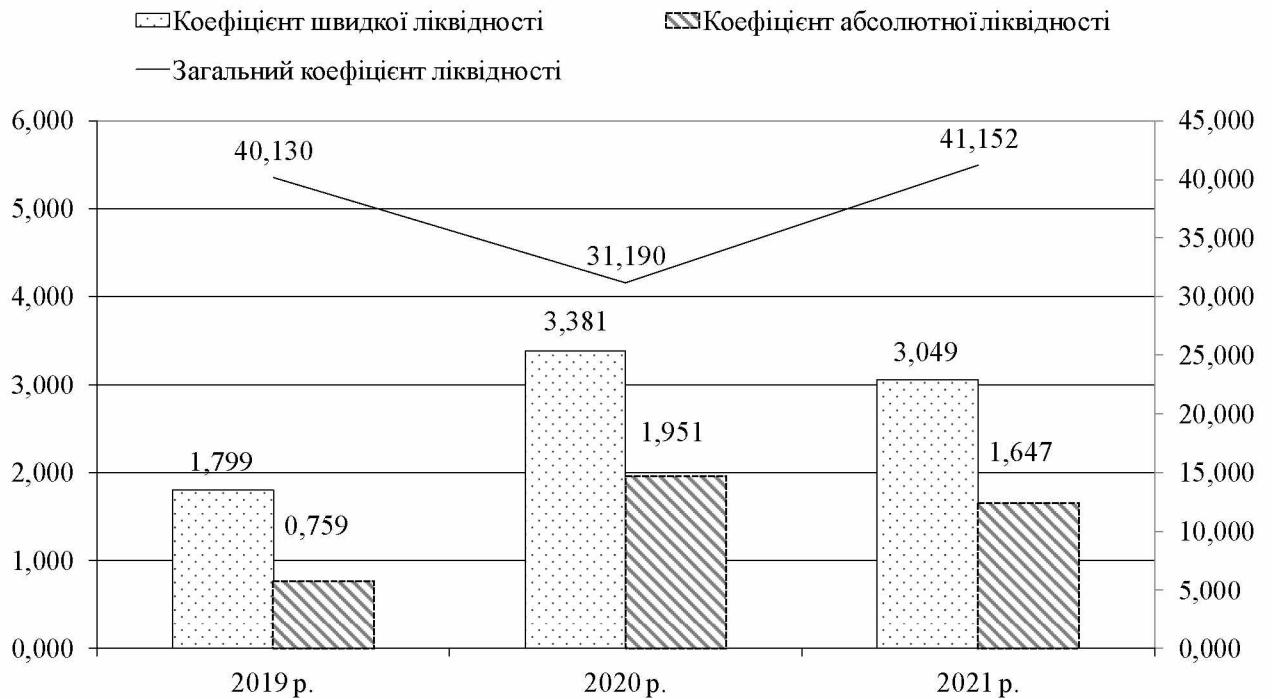

Рис. 2.1. Динаміка відносного рівня ліквідності та платоспроможності
XXX, 2019-2021 рр.

За даними додатку О проведемо аналіз відносних показників фінансової стійкості XXX за 2019-2021 рр.

Результати проведених розрахунків у додатку О свідчать про достатній рівень фінансової стійкості XXX за показниками структури джерел формування капіталу. Так, значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець 2021 р. частка власного капіталу у валюті балансу становить 98,4 %. Це на 0,6 в. п. більше порівняно з 2020 р. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу у 2021 р. в порівнянні із 2020 р. відповідно зменшився з 0,022 до 0,016 та свідчить про незначне зниження рівня фінансової залежності XXX від кредиторів.

За коефіцієнтом фінансового ризику в 2019 р. на 1 грн власного капіталу припадало 1,6 коп. позикового капіталу, а в 2021 р. – 1,7 коп. Відповідно рівень коефіцієнта фінансової стабільності свідчить, що в 2019 р. власний капітал був більшим за величину позикового капіталу у 61,4 разів, а в 2021 р. – у 60,4 разів.

Значення відносних показників довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень окреслюють структуру позикового капіталу, в якій частка поточних зобов'язань ХХХ на протязі 2019-2021 рр. становить 100,0 %.

Динаміку окремих показників фінансової стійкості ХХХ зображено рис. 2.2.

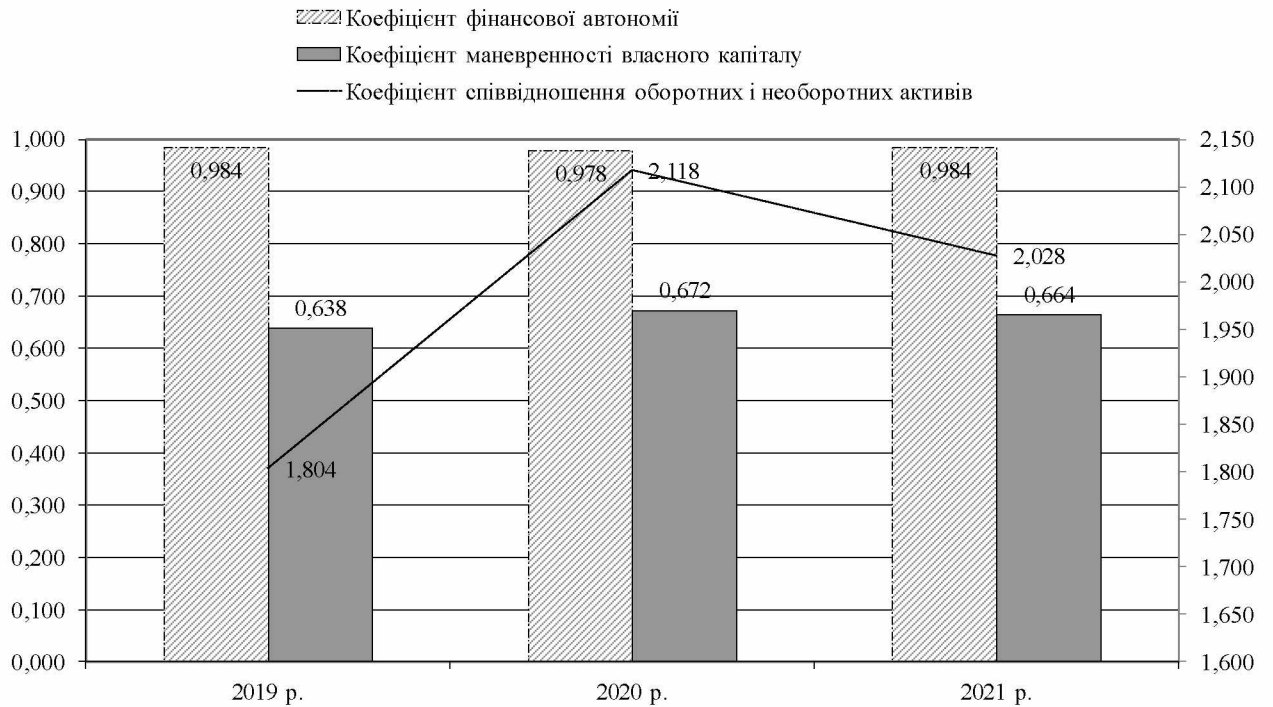

Рис. 2.2. Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості ХХХ, 2019-2021 рр.

Позитивним є факт наявності у ХХХ на протязі досліджуваного періоду (2019-2021 рр.) резервного капіталу. В той же час, враховуючи перевищення темпів приросту вартості власного капіталу (39,69 %) в порівнянні і приростом вартості резервного капіталу (13,5 %) спостерігається зниження як коефіцієнта страхування бізнесу (із 0,281 пунктів до 0,228 пунктів) так і коефіцієнта страхування власного капіталу (0,286 пунктів до 0,232 пунктів).

Коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився із 0,638 у 2019 р. до 0,664 у 2021 р. Зазначимо, що даний показник відповідає нормативному значенню ($>0,5$). На кінець 2021 р. 66,4 % власного капіталу

було інвестовано в оборотні активи. Отже, простежується незначне підвищення ступеня мобільності власного капіталу, підприємство на тому ж рівні має можливості для фінансування операційної та інших здійснюваних видів діяльності.

Про високий ступінь забезпеченості ХХХ власними оборотними коштами вказує значення показника забезпеченості оборотних активів власними обіговими коштами і коефіцієнта забезпеченості запасів власними обіговими коштами. Так, на кінець 2021 р. фактичне значення першого з них перевищує нормативне значення у 9,8 разів, а другого у 2,2 разів. У структурі оборотних активів власні фінансові ресурси ХХХ становлять 97,6 %, а на 1 грн запасів припадає близько 1,08 грн власних оборотних коштів.

Отриманий рівень коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів вказує, що на кінець 2019 р. серед власних оборотних активів підприємства грошові кошти становили 1,9 % У 2021 р. цей показник збільшився до 4,1 %. Зазначений рівень аналізованого показника є свідченням підвищення рівня фінансової стійкості ХХХ в контексті забезпеченості високоліквідними оборотними активами.

Коефіцієнт майна виробничого призначення зменшився із 0,568 до 0,521. З позиції забезпеченості активами операційної діяльності (основними засобами й оборотними виробничими фондами) ХХХ зберігає фінансову стійкість. В той же час, коефіцієнт реальної вартості основних засобів зменшився із 0,273 до 0,249, що вказує на позитивну динаміку стосовно збільшення частки основних засобів у валюті балансу.

За 2019-2021 рр. коефіцієнт нагромадження амортизації збільшився із 0,556 у 2019 р. до 0,558 у 2021 р., та свідчить про незначне погіршення функціонального стану необоротних активів ХХХ.

Динаміка коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів ХХХ свідчить про збільшення рівня забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами. Так, якщо в 2019 р. на одну гривню необоротних

активів припадало 1,80 грн оборотних, то в 2021 р. – 2,03 грн (більше на 12,4 %).

Таким чином, проведений горизонтальний та вертикальний аналіз балансу показав, що ХХХ за 2019-2021 рр. суттєво покращило свій майновий стан, в той же час, спостерігається позитивна динаміка за більшістю показників ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Також, слід відмітити те, що баланс підприємства є абсолютно ліквідним, оскільки одночасно виконуються всі три умов рівності (надлишок високоліквідних, середньо ліквідних та низько ліквідних оборотних активів для покриття відповідних груп зобов'язань).

2.2. Оцінка результатів господарської діяльності, грошових коштів та капіталу підприємства

В умовах глобалізації економічних відносин питання дослідження структури доходів і витрат на підприємствах є не лише важливим, а й актуальним. Забезпечення прибутковості господарської діяльності є одним із ключових критеріїв стійкого економічного зростання та конкурентоспроможності.

Основним видом діяльності ХХХ, з метою здійснення якої воно створене, є операційна діяльність. Результативність даного виду діяльності, як і будь якого іншого, визначається шляхом співставлення доходів і витрат. Тому з метою забезпечення ефективного управління операційною діяльністю керівництву потрібно володіти повною та точною інформацією в розрізі доходів і витрат. За даними форми № 2 (Звіт про фінансові результати) проведемо аналіз формування, структури та динаміки доходів ХХХ за даними табл. 2.4.

**Аналіз складу, структури та динаміки доходів
ХХХ, 2019-2021 рр.**

Види доходів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. у % до 2019 р.
	сума, тис. грн	у % до підсу- мку	сума, тис. грн	у % до підсу- мку	сума, тис. грн	у % до підсу- мку	
Чистий дохід від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг)	34672	99,4	37593	99,9	47359	96,7	136,6
Дохід від іншої операційної діяльності (інші операційні доходи)	197	0,6	54	0,1	1636	3,3	у 8,3 р. б.
Дохід від інвестиційної діяльності (інші доходи)	3	0,0	0	0,0	4	0,0	133,3
Всього	34872	100,0	37647	100,0	48999	100,0	140,5

Як свідчать дані табл. 2.4 у 2019-2021 рр. ХХХ в основному формувало доходи в процесі операційної діяльності, що підтверджує аналітична інформація обсягів доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого операційного доходу. Так, у 2021 р. питома вага чистого доходу від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт послуг) становила 96,7 %, доходу від іншої операційної діяльності – 3,3 %.

Доцільно зазначити, що у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. чистий дохід від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг) збільшився на 12678 тис. грн (або на 36,6 %), дохід від іншої операційної діяльності збільшився на 1439 тис. грн (або 8,3 разів). В свою чергу, у 2021 р. підприємство отримало 4 тис. грн доходу від інвестиційної діяльності, що на 33,3 % більше у порівнянні із 2019 р. Загалом, у 2021 р. ХХХ отримало 48999 тис. грн доходів, що на 40,5 % більше у порівнянні із 2019 р.

За даними табл. 2.5 проведемо аналіз формування, структури та динаміки витрат ХХХ за 2019-2021 рр.

**Аналіз складу, структури та динаміки витрат
ХХХ, 2019-2021 рр.**

Види витрат	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. у % до 2019 р.
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	32368	92,9	30025	94,1	31894	90,4	98,5
Адміністративні витрати	2130	6,1	1798	5,6	3162	9,0	148,5
Інші операційні витрати	347	1,0	45	0,1	243	0,7	70,0
Витрати від фінансової діяльності	0	0,0	50	0,2	0	0,0	-
Витрати від інвестиційної діяльності	1	0,0	0	0,0	0	0,0	-
Всього	34846	100,0	31918	100,0	35299	100,0	101,3

За даними розрахунків проведених у табл. 2.5 можна зробити висновок, що у 2021 р. порівняно із 2019 р. відбулося зменшення витрат підприємства. При цьому, найбільш суттєво зменшилися абсолютні розміри витратних показників собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 479 тис. грн (або на 1,5 %). Інші операційні витрати скоротилися із 347 тис. грн у 2019 р. до 243 тис. грн у 2021 р. (на 30.0 %). В той же час, на 48.5 % (або на 1032 тис. грн) збільшилися адміністративні витрати.

Станом на кінець 2021 р. в структурі витрат переважає собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 90,0 %, далі адміністративні витрати – 9,0 %.

Не дивлячись на зменшення собівартості реалізації продукції, на фоні суттєвого збільшення вартості адміністративних витрат загальна величина витрат ХХХ збільшилася у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. на 453 тис. грн (або на 1,3 %). Дані зміни хоча і є негативними з фінансової точки зору, проте відбулися в основному в умовах збільшення реалізації продукції.

Аналіз фінансових результатів є важливим напрямком оцінки ефективності виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарського підприємства. Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний

дохід)» інформує про доходи, витрати та в підсумку про фінансові результати діяльності підприємства.

Проведемо аналіз фінансових результатів діяльності ХХХ за 2019-2021 рр. в додатку П.

На основі проведеного аналізу складу та структури фінансових результатів діяльності ХХХ доцільно зробити висновок, що у 2021 р. порівняно з 2019 р. чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 12687 тис. грн (або на 36,6 %). В 2021 р. валовий прибуток становить 15465 тис. грн, що на 13161 тис. грн більше у порівнянні із 2019 р.

За 2019-2021 рр. на фоні збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції, операційні витрати також збільшилися на 454 тис. грн (або на 1,3 %). Як наслідок, дещо змінилася структура операційних витрат, так частка собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) зменшилася із 92,9 % до 90,4 %. Частка інших операційних витрат зменшилася із 1,0 % у 2019 р. до 0,7 % у 2021 р. Натомість, частка адміністративних витрат збільшилася із 6,1 % до 9,0 %.

В умовах суттєвого збільшення як чистого доходу від реалізації продукції ХХХ, так і збільшення інших операційних доходів із 197 тис. грн у 2019 р. до 1636 тис. грн у 2021 р. (або у 8,3 разів), відбулося збільшення прибутку отриманого підприємством від операційної діяльності на 13672 тис. грн (із 24 тис. грн до 13696 тис. грн).

Враховуючи відсутності зобов'язань зі сплати податку на прибуток, а також отримання підприємством у 2021 р. інвестиційних доходів в сумі 4 тис. грн, чистий фінансовий результат (прибуток) становить 13700 тис. грн, що 13674 тис. грн (або у 526,9 разів) більше у порівнянні із 2019 р. Таким чином, станом на кінець 2021 р. діяльність ХХХ є прибутковою, в той же час, спостерігається позитивна динаміка дохідних показників.

Отримані результати щодо динаміка доходів, витрат та фінансових результатів ХХХ представлено на рис. 2.3.

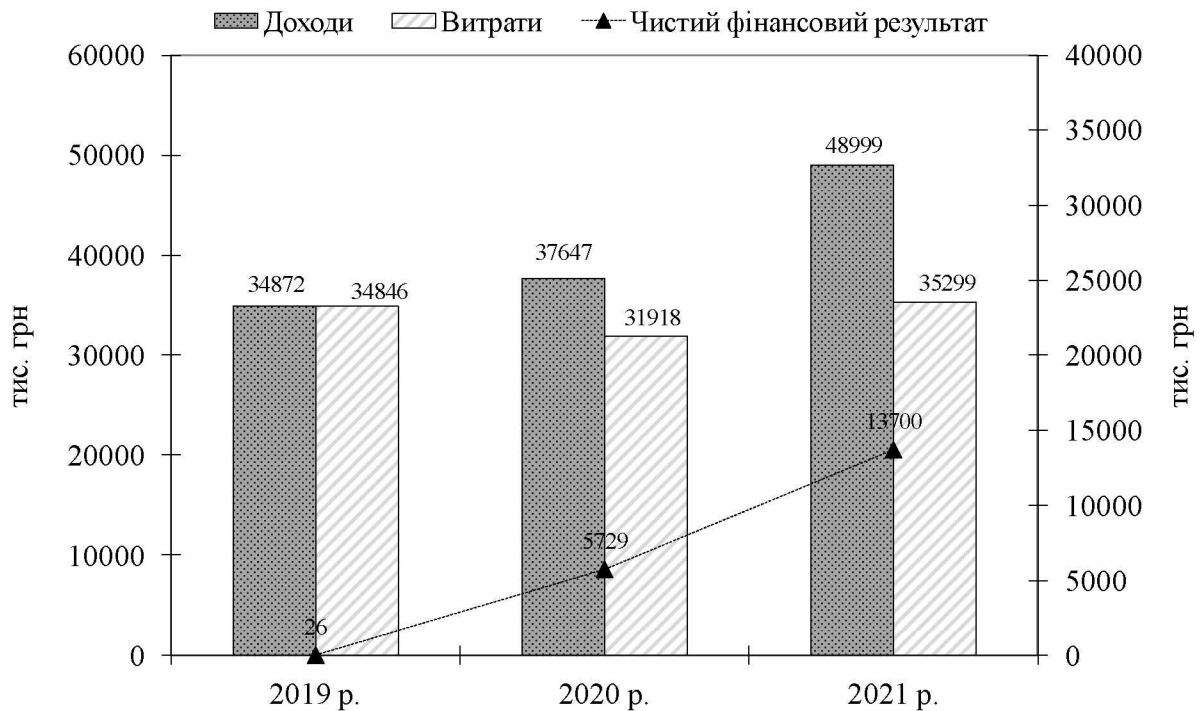

Рис. 2.3. Динаміка доходів, витрат та фінансових результатів ХХХ, 2019-2021 рр.

В умовах ринкової економіки одним із важливих завдань підприємства є забезпечення ефективності його функціонування за рахунок раціонального та збалансованого управління грошовими потоками, покликаного забезпечити ритмічність діяльності підприємства та фінансову рівновагу, знизити ризик неплатоспроможності, прискорити обіг капіталу, отримати прибуток.

Для кращого усвідомлення важливості використання інформаційних даних звіту про рух грошових коштів (форма № 3) доцільно провести його аналіз, який дасть можливість визначити джерела надходження коштів, напрямки їх використання, а також потребу в залученні додаткових ресурсів.

Формування операційних грошових потоків ХХХ за 2019-2021 рр. представлено у додатку Р.

Як свідчать дані додатку у 2019-2021 рр. в структурі вхідних грошових потоків по операційній діяльності ХХХ основну частину займали надходження від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг 98,9 % станом на

кінець 2021 р.). Загальний розмір річного надходження коштів із операційної діяльності у 2021 р. в порівнянні із 2019 р. збільшився на 14718 тис. грн (або на 36,1 %).

Відповідно до сформованої структури вхідних грошових потоків, в структурі вихідних операційних грошових потоків переважали витрачання коштів на оплату товарів, робіт, послуг, зобов'язань з податків і зборів та оплату праці – 52,5 %; 17,2 % та 15,3 % станом на кінець 2021 р. відповідно. В той же час, в розрізі вихідних грошових потоків слід відмітити суттєве збільшення витрачання коштів на оплату товарів, робіт, послуг та відрахувань на соціальні заходи. Загальна сума операційних витрат підприємства у 2021 р. відносно 2019 р. збільшилася на 10837 тис. грн (або на 30,4 %).

Враховуючи перевищення вартості вхідних грошових потоків в порівнянні із вихідними, чистий рух коштів від операційної діяльності має позитивне значення та становить 9054 тис. грн станом на кінець 2021 р. Також, слід відзначити позитивну динаміку зазначеного показника за період 2019-2021 рр.

Окрім операційної діяльності ХХХ здійснює інвестиційну та фінансову діяльність, тому далі проведемо аналіз руху грошових коштів у результаті зазначених видів діяльності за 2019-2021 рр. у додатку С та Т відповідно.

Дані додатку С свідчать, що у 2019-2021 рр. вхідні грошові потоки по інвестиційній діяльності ХХХ були відсутніми. Витрачання коштів по інвестиційній діяльності у досліджуваному періоді відбувалося лише в результаті здійснення підприємством придбання фінансових інвестицій.

Враховуючи відсутність у 2019-2021 рр. надходжень, чистий видаток грошових коштів по інвестиційній діяльності у 2019 р. становив 2288 тис. грн, а у 2021 р. – 8413 тис. грн (збільшився на 6125 тис. грн).

У зарубіжній практиці аналізу грошових потоків на основі операційної та інвестиційної діяльності розраховують показник Free cash-flow (сума чистого руху грошових коштів від зазначених видів діяльності).

Динаміку показника Free cash-flow у ХХХ за 2019-2021 рр. представлено на рис. 2.4.

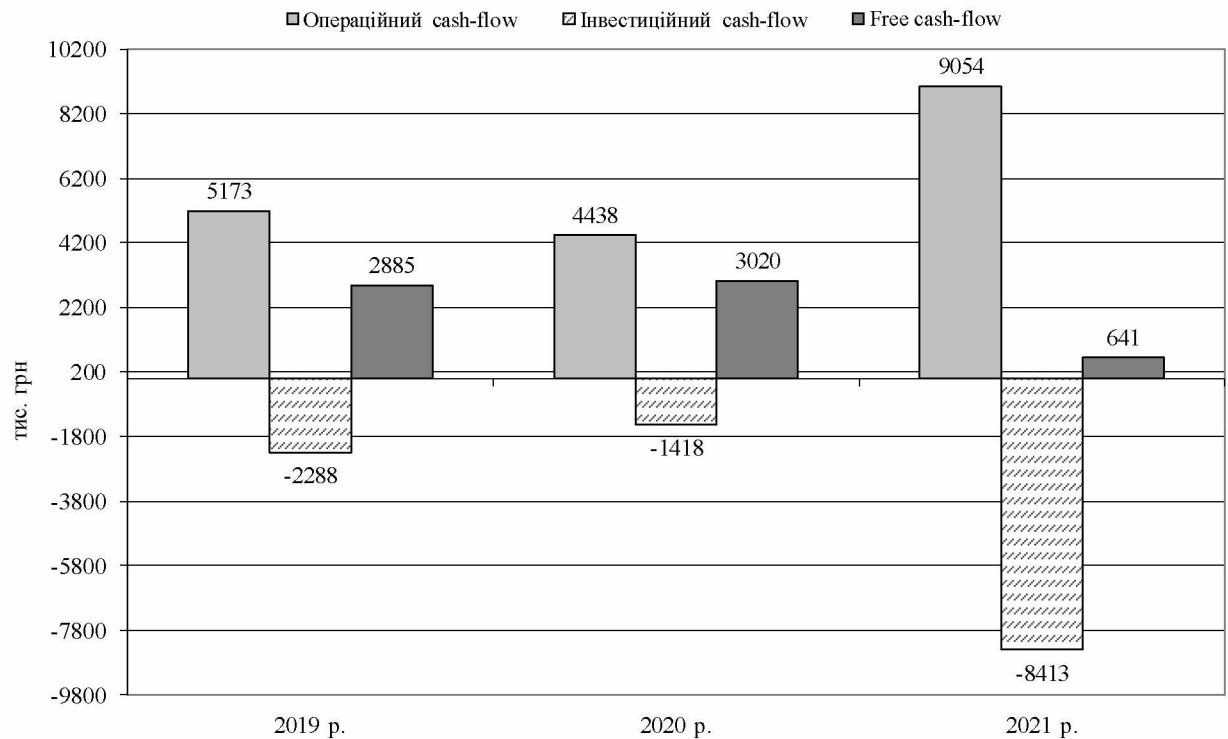

Рис. 2.4. Динаміка показника Free cash-flow ХХХ, 2019-2021 рр.

Як видно з інформації рис. 2.4, Free cash-flow у ХХХ протягом 2019-2021 рр. становив 2885 тис. грн; 3020 тис. грн та 641 тис. грн відповідно. Значення цього показника вказують на те, що станом на кінець 2021 р. підприємство для здійснення видатків у рамках операційної та інвестиційної діяльності не мало потреби в зовнішньому фінансуванні. Проте, слід зазначити, що в цілому за 2019-2021 рр. тенденція Free cash-flow ХХХ є негативною.

Дані додатку Т свідчать, що у 2019-2021 рр. вхідні грошові потоки по фінансовій діяльності ХХХ були відсутніми. Витрачання коштів по фінансовій діяльності у досліджуваному періоді відбувалося лише в результаті здійснення підприємством сплати дивідендів на суму 2721 тис. грн у 2019 р. та 1000 тис. грн у 2021 р., що відповідно відповідає вартості чистого видатку грошових коштів по фінансовій діяльності.

У зарубіжній практиці аналізу грошових потоків на основі операційної

та інвестиційної діяльності розраховують показник Free cash-flow (сума чистого руху грошових коштів від зазначених видів діяльності).

Результатом дослідження грошових потоків у розрізі операційної та інвестиційної діяльності ХХХ є розрахунок чистого руху грошових коштів, що дає змогу узагальнити надходження й вибуття коштів у цілому за усіма видами діяльності – табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Аналіз руху грошових коштів ХХХ,
2019-2021 рр., тис. грн**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Зміни (+,-) 2021 р. від 2019 р.
Чистий рух коштів від операційної діяльності	5173	4438	9054	3881
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-2288	-1418	-8413	-6125
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-2721	-1703	-1000	1721
Чистий рух коштів за звітний період	164	1317	-359	-523
Залишок коштів на початок року	296	460	1777	1481
Залишок коштів на кінець року	460	1777	1418	958

З урахуванням показників чистого руху коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності у 2021 р. у ХХХ виник чистий видаток грошових коштів, у розмірі 359 тис. грн. Натомість у 2019-2020 рр. чисте надходження грошових коштів становило 164 тис. грн та 1317 тис. грн відповідно. Залишок коштів на кінець 2021 р. порівняно з його значенням на кінець 2019 р. збільшився на 1481 тис. грн, або у 5,0 разів. Залишок коштів на початок і на кінець кожного року відповідає інформації балансу за відповідні роки.

Далі проведемо аналіз абсолютних та відносних показників грошових потоків ХХХ за 2019-2021 рр. (додаток У).

За даними додатку у 2021 р. порівняно із 2019 р. грошовий потік (Cash-Flow) збільшився на 14815 тис. грн, що зумовлено в основному збільшенням чистого прибутку ХХХ на 13674 тис. грн (у 526,9 разів). На протязі 2019-2021 рр. підприємство не користувалося короткостроковими та

довгостроковими кредитами банків. В той же час, вартість грошових коштів та їх еквівалентів збільшилася на 958 тис. грн (у 3,1 разів).

У 2021 р. чистий грошовий потік мав від'ємне значення (359 тис. грн), тому коефіцієнт достатності чистого грошового потоку не розраховувався. Коефіцієнт співвідношення Cash-Flow і поточної кредиторської заборгованості збільшився із 2,882 у 2019 р. до 25,142 у 2021 р. Це пояснюється перевищенням приросту вартості грошового потоку (Cash-Flow) в порівнянні із приростом вартості поточної кредиторської заборгованості.

Станом на кінець 2021 р. рух коштів на підприємстві є нерациональним, адже коефіцієнт ефективності грошових потоків становить 0,962 пунктів (оптимальне значення 1) та вказує на перевищення вартості від'ємного грошового потоку в порівнянні із додатнім.

Отже, управління грошовими потоками в межах здійснюваних видів діяльності може проводитися лише за результатами аналізу руху грошових коштів за видами діяльності підприємства.

Враховуючи важливість дослідження факторів зміни власного капіталу ХХХ проведемо аналіз додатку Ф.

Проведений аналіз факторів зміни власного капіталу ХХХ дозволяє сформулювати наступні висновки: за 2019-2021 рр. вартість зареєстрованого капіталу залишилися не змінною та становить на кінець 2021 р. 9 тис. грн.

На рис. 2.5 наочно відображено динаміку змін власного капіталу ХХХ в розрізі основних його видів на кінець кожного із досліджуваних років (2019-2021 рр.).

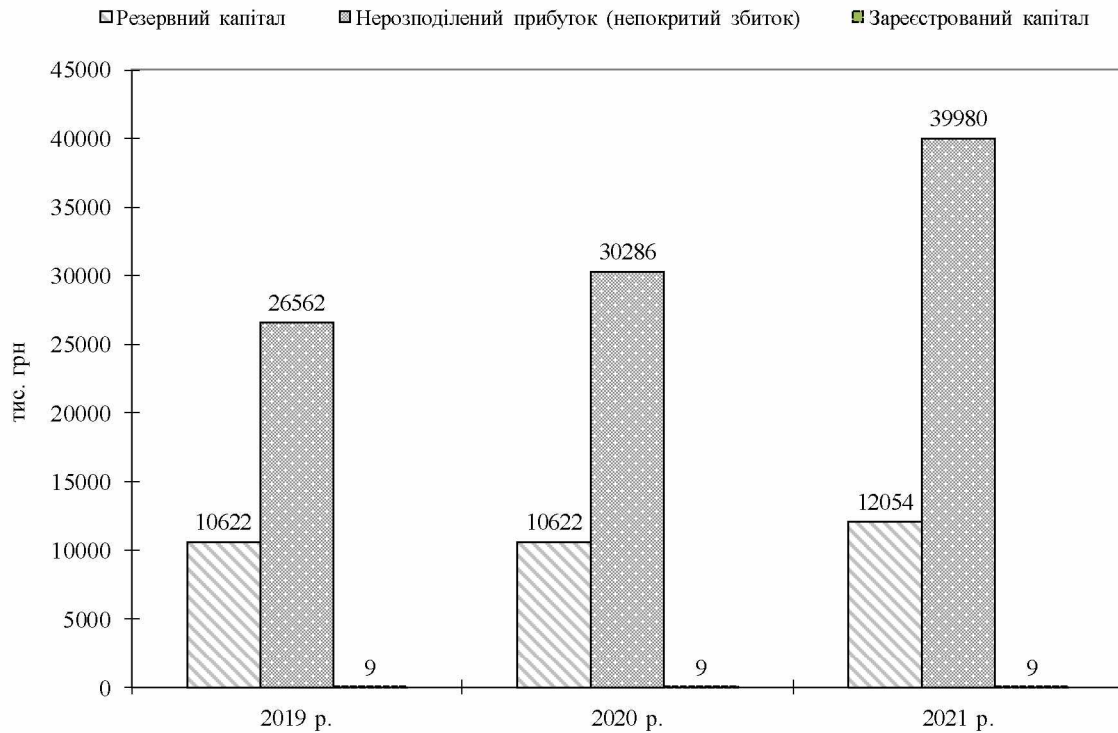

Рис. 2.5. Динаміка залишку власного капіталу (в розрізі видів)
XXX, 2019-2021 рр.

В той же час, на фоні збільшення вартості нерозподіленого прибутку (із 26562 тис. грн до 39980 тис. грн) та збільшенні резервного капіталу (із 10322 тис. грн до 12054 тис. грн) вартість власного капіталу на кінець 2021 р. становить 52043 тис. грн, що на 14850 тис. грн (або на 39,9%) більше в порівнянні із 2019 р.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Перспективні напрями комплексної оцінки підприємства за даними фінансової звітності

В умовах ринкової економіки, значного розширення прав господарюючих суб'єктів у галузі фінансово-економічної діяльності, досить зростає роль якісного та своєчасного аналізу фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності. Ефективне виробництво та реалізація якісної сільськогосподарської продукції позитивно впливають на фінансовий стан підприємства. Перерви у виробничому процесі, зниження якісних характеристик аграрної продукції, логістичні проблеми з її реалізацією зумовлюють зменшення надходження коштів на рахунок підприємства, що, відповідно, негативним чином може позначитися на його платоспроможності. В той же час, у виробничій діяльності вітчизняних аграріїв часто виникають ситуації, коли і добре функціонуюче підприємство стикається із фінансовими труднощами, спричиненими відсутністю раціонального формування, розміщення і використанні наявних фінансових ресурсів. Проведення комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств викликане потребою організаційного, методологічного та інформаційного забезпечення обґрунтування та прийняття дієвих управлінських фінансових рішень в контексті фінансування різних напрямів діяльності в короткостроковій та довгостроковій перспективах. Сучасні умови розвитку ринкової економіки актуалізують питання визначення найбільш ефективної методики комплексного оцінювання діяльності підприємства, визначення найбільш оптимального підходу.

Важливу роль у забезпеченні ефективного управління фінансами сільськогосподарських підприємств відіграє аналіз фінансового стану, який відповідає за вибір показників, оцінку та інтерпретацію як економічних так і фінансових даних, що впливають на процес прийняття фінансових та інвестиційних рішень.

Комплексна оцінка відіграє важливу роль дієвого інструменту оцінки фінансового стану і прийняття рішень на його основі щодо вибору фінансової стратегії стійкого розвитку підприємства. Вона повинна забезпечувати, з одного боку, інформацією про поточний фінансовий стан і давати можливість ідентифікувати несприятливі тенденції фінансового стану підприємства, а з іншого – забезпечити можливість формування резервів зростання його потенціалу.

Комплексна фінансова оцінка направлена на ідентифікацію та аналіз проблем у діяльності підприємства, оцінку його сильних і слабких сторін, поточного і перспективного стану, а також оцінку резервів потенціалу стійкого економічного розвитку. Таким чином, комплексна фінансова оцінка підприємства – це сукупність заходів, спрямованих на збір, узагальнення та обробку вхідної інформації за даними фінансової звітності, з метою визначення економічного потенціалу об'єкта аналізу, а також форма подання результатів такого дослідження.

Комплексна оцінка повинна дати об'єктивну, повну та різносторонню оцінку фінансовому стану підприємства. Вона спрямована на підтримання ліквідності та платоспроможності підприємства, забезпечення його фінансової стійкості та ефективності господарювання у довгостроковій перспективі.

Комплексна оцінка відповідає вимогам виконання таких завдань: залучення фінансових ресурсів; оцінка доцільності інвестування; оцінка надійності партнерів; пошук високорентабельних проектів; оптимізація фінансової діяльності підприємства; фінансове оздоровлення підприємства.

Застосування комплексної оцінки фінансового стану ХХХ за

методикою Ю. М. Тютюнника [48, с. 167], (багатофакторна модель) дозволяє об'єктивно оцінити кредитоспроможність, наявність, розміщення й ефективність використання наявних ресурсів підприємства та джерела їх фінансування.

На підставі результатів аналізу кредитоспроможності ХХХ за період 2019-2021 рр. (додаток Х) нами визначено гарантії повернення коштів підприємством, ідентифіковано причини можливого неповернення та запобігання їм. Одним із найважливіших елементів аналізу кредитоспроможності було проведення підприємством бального (рейтингового) оцінювання фінансового стану, на підставі результатів якого визначено його кредитний клас. Бали (рейтингового) оцінювання визначено нами на підставі співбесіди з керівництвом підприємства.

Визначення класу кредитоспроможності та фінансової стійкості ХХХ було проведено з урахуванням статистичних даних галузі економіки, в якій воно працює, і даних про результати його діяльності, для того, щоб оцінити економічний потенціал підприємства з позиції ймовірності погашення ним кредиту. Отже, оцінювання кредитоспроможності необхідне для прийняття рішення про отримання чи неотримання кредиту. Переваги застосування такої методики аналізу полягають у її методологічній прозорості. Перелік показників є цінним для оперативного управління та контролю, оскільки регулярний та послідовний розгляд усіх характеристик дасть змогу виявити слабкі місця в діяльності підприємства і вчасно вжити необхідних заходів.

За результатами розрахунків проведених у додатку В можна сформулювати наступні висновки. Враховуючи високий рівень показників ліквідності, маневреності власних засобів, високий ступінь фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування, рентабельності активів та продажу, швидку оборотність поточної кредиторської та дебіторської заборгованості, достатній рівень фінансової стабільності, а також враховуючи факт того що підприємство не використовує банківські кредити, всі фінансові коефіцієнти ХХХ станом на кінець 2021 р. мають максимальну

бальну оцінку (5 балів). Сумарний рейтинг фінансових коефіцієнтів на фоні підвищення рентабельності активів та продажу збільшився із 3,8 балів у 2019 р. до 5,0 балів у 2021 р.

За показниками динаміки розвитку у 2021 р. враховуючи коливання в динаміці середньомісячних оборотів по рахунках, а також незмінної вартості зареєстрованого капіталу за період 2019-2021 рр., дані показники оцінені в чотири бали. Інші ж показники групи отримали найнижчу оцінку – 5 балів. Сумарний рейтинг показників динаміки розвитку зменшився із 3,44 балів у 2019 р. до 4,78 у 2021 р., що в основному зумовлено зменшенням співвідношення між собівартістю продукції та чистим доходом, збільшенням рентабельності активів та продажу, а також приростом в динаміці як власного капіталу так і в цілому валюти балансу.

Серед нечислових показників максимальну бальну оцінку (5 балів) за усі роки мають період діяльності підприємства та кредитна історія, а мінімальну бальну оцінку (3 бали) – диверсифікація ризиків, що пов'язано із вузькою спеціалізацією досліджуваного підприємства (вирощування зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур). Сумарний рейтинг нечислових показників оцінювання позичальника за період 2019-2021 рр. збільшився із 4,4 балів у 2019 р. до 4,5 балів у 2021 р., що в основному зумовлено налагодженням стійкої співпраці з покупцями.

Сумарний рейтинг показників суб'єктивного оцінювання позичальника на фоні покращення рівня менеджменту на підприємстві, підвищення ступеня довіри банку а також ринкового стану збільшився із 3,8 балів у 2019 р. до 4,6 балів у 2021 р.

Зведений рейтинг оцінювання фінансового стану та визначення кредитоспроможності (надійності) XXX в межах основних груп показників представлено у табл. 3.1. Враховуючи підвищення загального рейтингу оцінювання фінансового стану XXX із 3,96 балів у 2019 р. до 4,72 балів у 2021 р., клас кредитоспроможності підприємства змінився та відповідає рівню «А».

**Зведений рейтинг оцінювання фінансового стану та визначення
кредитоспроможності (надійності) ХХХ,
2019-2021 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Фінансові коефіцієнти	3,80	4,92	5,00
Показники динаміки розвитку	3,44	4,78	4,78
Нечислові показники оцінювання позичальника	4,40	4,40	4,50
Показники суб'єктивного оцінювання позичальника	4,20	4,40	4,60
Загальний рейтинг	3,96	4,63	4,72
Клас кредитоспроможності	Б	А	А

Отже, проведений аналіз рейтингового оцінювання фінансового стану дав можливість виявити основні напрями управління фінансами ХХХ з метою забезпечення в перспективі ефективності фінансової діяльності, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та прибутковості.

Аналіз динаміки показника фінансового стану ХХХ дає змогу сформулювати висновки про позитивні (чи негативні) зміни у фінансовому стані. Розрахунок комплексного (рейтингового) оцінювання фінансового стану підприємства-позичальника проведемо у табл. 3.2.

Розрахунок величини інтегрованого показника фінансового стану ХХХ проводиться за формулою:

$$\text{ІПСФ} = \sum_{i=1}^{13} R_i \times \frac{V_i}{100}, \quad (3.1)$$

де R_i – рейтинг i -го показника;

V_i – частка i -го фінансового показника в інтегрованому показнику, %.

Результати проведених розрахунків дозволяють зробити наступні висновки: рівень інтегрованого показника фінансового стану ХХХ збільшився із 7,64 балів у 2019 р. до 9,47 балів у 2021 р.

**Комплексне (рейтингове) оцінювання фінансового стану ХХХ,
2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	зна-чення	рей-тинг	зна-чення	рей-тинг	зна-чення	рей-тинг
Показники ліквідності						
Коефіцієнт загальної ліквідності	40,130	10	31,190	10	41,152	10
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,799	10	3,381	10	3,976	10
Показник ділової активності (оборотності)						
Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	11	10	9	10	10	10
Період оборотності запасів, днів	234	2	232	2	104	7
Період оборотності активів, днів	408	8	381	8	360	9
Показники фінансової незалежності						
Коефіцієнт фінансової незалежності, %	1,6	10	2,2	10	1,6	10
Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, %	97,5	10	96,8	10	97,6	10
Показники рентабельності						
Рентабельність продажу, %	0,08	5	15,2	10	28,9	10
Рентабельність активів, %	0,07	5	14,4	10	28,9	10
Рентабельність власного капіталу, %	0,07	5	14,7	10	29,5	10
Інші показники						
Знос основних засобів, %	55,6	7	60,8	6	55,8	7
Частка простроченої кредиторської заборгованості	0,0	10	0,0	10	0,0	10
Частка простроченої дебіторської заборгованості	0,0	10	0,0	10	0,0	10
Інтегрований показник фінансового стану	x	7,64	x	8,92	x	9,47
Клас кредитоспроможності позичальника	x	A	x	A	x	A

За шкалою визначення класу кредитоспроможності, підприємство у 2021 р. має клас кредитоспроможності «А». У 2021 р. в порівнянні із 2019 р. доречно відмітити позитивну динаміку таких показників оцінювання фінансового стану ХХХ, як оборотність запасів, оборотність активів, показників рентабельності, а також зносу основних засобів.

З метою збереження в перспективі позитивної динаміки показників фінансового стану, керівництву підприємства потрібно акцентувати увагу на підвищення показників ділової активності, визначення резервів підвищення прибутковості та рентабельності, а також вчасного оновлення основних

засобів з метою забезпечення ефективного функціонування та безперебійного виробничого процесу.

Комплексне оцінювання фінансового стану за даними фінансової звітності, дає можливість не лише визначити клас кредитоспроможності, а й виявити основні напрями управлінні фінансами підприємства. Саме дані аспекти фінансового-господарської діяльності потребують підвищеної уваги з тим, щоб не допустити погіршення фінансового стану підприємства-позичальника в майбутньому.

Отже після проведення комплексної оцінки ХХХ ми можемо стверджувати, що клас кредитоспроможності є достатнім, а динаміка показників оцінювання фінансового стану є позитивною. В розглянутому прикладі методики оцінки кредитоспроможності ХХХ використані фінансово-економічні показники за період 2019-2021 рр. З точки зору забезпечення кредиту і своєчасності його погашення цей спосіб має певний недолік, адже строки погашення даного кредиту будуть визначені після дати, на яку проводилась оцінка фінансового стану, але ж проведений аналіз, дозволив зробити нам висновки про те, що залучення кредитних ресурсів буде економічно обґрунтоване, адже фінансова діяльність підприємства добра, економічні показники в межах установлених значень, що свідчить про можливість своєчасного виконання зобов'язань за кредитними операціями, зокрема погашення основної суми боргу та відсотків відповідно договору кредитування.

Підводячи підсумок проведеного дослідження, доцільно зазначити, що комплексна оцінка підприємства за даними фінансової звітності здійснюється з метою формування потужної інформаційної бази стосовно визначення економічного потенціалу господарюючого суб'єкта, ідентифікації його місця в економічному середовищі для прийняття в подальшому дієвих і ефективних управлінських та фінансових рішень щодо перспективних напрямків виробничого розвитку, забезпечення конкурентоспроможності.

Комплексна оцінка підприємства служить основою для визначення економічного потенціалу підприємства, обґрунтування стратегічних рішень, інформаційного забезпечення потреб фінансового планування та прогнозування, для розробки інвестиційно-інноваційних проектів та прийняття рішень щодо фінансування, залучення позикового капіталу, його обсягів та визначальних умов. Результати комплексної фінансової оцінки підприємства можуть бути використані власниками для обґрунтування стратегічних рішень, а фінансовими менеджерами підприємства – для інформаційного забезпечення потреб фінансового планування на оперативному рівні.

3.2. Удосконалення управління фінансами підприємства за результатами аналізу фінансової звітності

В системі управлінських рішень підприємства, що здійснює свою діяльність в реальному секторі економіки, важливе місце займають фінансові рішення, від правильності прийняття яких залежить матеріальне забезпечення, ефективність виробництва продукції чи надання послуг, збутова та логістична діяльність, реалізація кадрової політики, інвестиційна діяльність, тощо. Основою прийняття фінансових рішень є дані отримані в процесі фінансового аналізу. В той же час, достовірність та ефективність фінансового аналізу залежить від наявної аналітичної інформації – фінансової звітності.

Вибір і реалізація оптимального рішення в управлінні фінансовими підприємства залежить від його економічної ефективності, тобто результати повинні перевищувати витрати та враховувати можливі ризики.

Якщо управління фінансами розділити на два етапи – управління підготовкою та управління реалізацією, то ефективна підготовка управлінських рішень полягає у визначенні шляхів залучення оптимального

обсягу фінансових ресурсів з мінімально понесеними витратами. Ефективна реалізація характеризується досягненням поставлених завдань з мінімальними витратами фінансових ресурсів і мінімально допустимим ризиком. В той же час, додатковий ефект, отриманий у процесі реалізації самого управління, однозначно повинен перевищувати понесені додаткові витрати.

Ефективне управління фінансами підприємства відбувається в рамках фінансового механізму, який складається з наступних взаємопов'язаних елементів:

- 1) фінансового підходу;
- 2) фінансового важеля;
- 3) правового забезпечення;
- 4) нормативного забезпечення;
- 5) інформаційного забезпечення;
- 6) організаційно-управлінське забезпечення.

Управління фінансами ХХХ є сукупністю скоординованих методів, прийомів та засобів, що використовуються для підвищення прибутковості та зниження (уникнення) ризику неплатоспроможності. Тобто, ключовою метою управління фінансами як ХХХ, так і будь-якого іншого підприємства є забезпечення максимальної результативності діяльності в інтересах власників за умови одночасного дотримання високого рівня соціальної відповідальності.

В контексті управління фінансами ХХХ орієнтуючись на результати проведеного аналізу за даними фінансової звітності, нами визначено основні аспекти реалізації політики управління фінансовою діяльністю, спрямованої на раціоналізацію джерел фінансування підприємства, підвищення ефективності залучення та використання капіталу; політики управління фінансовими результатами діяльності підприємства на основі планування операційного прибутку; політики управління оборотними активами,

орієнтованої на оптимізацію запасів, залишку грошових коштів, дебіторської заборгованості.

Проведені нами розрахунки а аналітичному розділі роботи дали можливість визначити структуру капіталу ХХХ, в якій частка власного капіталу становить 98,4 %, позикового – 1,6 %. Враховуючи перевищення коефіцієнта фінансової автономії нормативного значення ($\geq 0,5$), підприємство має достатній ступінь незалежності від зовнішніх джерел фінансування та характеризується абсолютною фінансовою стійкістю.

В той же час, здійснюючи оцінку ресурсного потенціалу, доцільно визначити наявні обсяги ресурсів, використання яких має суттєвий внесок у формування чистого прибутку підприємства, що в подальшому проявляється у капіталізації підприємства. Тому існуючий підхід «чим більше, тим краще» стосовно всіх комплектуючих потенціалу одночасно, не буде ефективним. Структура капіталу ХХХ головним чином визначає аспекти операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Головне питання у процесі управлінні фінансами ХХХ є оптимізація його структури, що викликано потребою в достатньому фінансуванні господарської діяльності підприємства і відповідно його розвитку в перспективі а також необхідністю забезпечення зростання рівня рентабельності власного капіталу.

Процес оптимізації структури капіталу ХХХ за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності представлено у табл. 3.3.

Проведені розрахунки свідчать, що найбільшу фінансову рентабельність (60,5 %) отримано у п'ятому варіанті при фінансуванні підприємства на рівні 40 % за рахунок власного капіталу та відповідно 60 % за рахунок позикового капіталу. За таких умов, вартість валового прибутку після сплати процентів за кредит буде становити 27547,6 тис. грн, що на 12082,6 тис. грн (або на 78,1 %) більше у порівнянні із фактичним значення у 2021 р. Тобто, враховуючи вартість кредитних ресурсів з урахуванням премії

за ризик, а також рівень валової рентабельності активів, використання кредитів банку є фінансово вигідним.

Таблиця 3.3

**Розрахунок коефіцієнта фінансової рентабельності ХХХ у 2021 р.
при різних значеннях коефіцієнта фінансового важеля**

Показник	Варіанти				
	1	2	3	4	5
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	46480	46480	46480	46480	46480
Можливий обсяг позикового капіталу, тис. грн	0,0	11620,0	19939,9	31048,6	69766,5
Загальний обсяг капіталу, тис. грн	46480,0	58100,0	66419,9	77528,6	116246,5
Коефіцієнт фінансового важеля	0,000	0,250	0,429	0,668	1,501
Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	32,7	32,7	32,7	32,7	32,7
Безризикова ставка процента за кредит, %	13,0	13,0	13,0	13,0	13,0
Процентна ставка за кредит з урахуванням премії за кредитний ризик, %	13,0	13,5	14,0	14,5	15,0
Сума валового прибутку до сплати процентів за кредит, тис. грн	15199,0	18998,7	21719,3	25351,9	38012,6
Сума процентів за кредит, тис. грн	0,0	1568,7	2791,6	4502,1	10465,0
Сума валового прибутку після сплати процентів за кредит, тис. грн	15199,0	17430,0	18927,7	20849,8	27547,6
Сума податку на прибуток, тис. грн	0	0	0	0	0
Чистий прибуток, тис. грн	15199,0	17430,0	18927,7	20849,8	27547,6
Коефіцієнт фінансової рентабельності, %	32,7	37,5	40,7	44,9	59,3
Питома вага власного капіталу, %	100	80	70	60	40
Питома вага позикового капіталу, %	0	20	30	40	60

З метою визначення доцільності зміни структури капіталу ХХХ в контексті підвищення частки позикового капіталу до 60,0 % в джерелах формування капіталу досліджуваного підприємства, потрібно провести розрахунок ефекту фінансового левериджу – табл. 3.4.

Проведені розрахунки свідчать, що у 2021 р. ефект фінансового левериджу мав позитивне значення, оскільки рентабельність активів перевищувала відсотки за користування позиковими коштами на 19,7 %. При існуючій структурі капіталу та незмінності результатів функціонування

підприємства, залучення кожної додаткової гривні позикових коштів забезпечить збільшення валового прибутку підприємства на 0,37 коп. Тобто будь-яке використання позикових коштів за даних умов буде економічно обгрунтованим.

Таблиця 3.4

**Розрахунок ефекту фінансового левериджу ХХХ,
2019-2021 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Середньорічна величина позикового капіталу, тис. грн	433	758,5	886
Середньорічна величина власного капіталу, тис. грн	38869,5	39055	46480
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,011	0,019	0,019
Податковий коректор	1,0	1,0	1,0
Ставка відсотку за кредит, %	17,5	16,0	13,0
Валовий прибуток, тис. грн	2304	7568	15465
Середньорічна величина активів, тис. грн	39302,5	39813,5	47366
Коефіцієнт валової рентабельності активів	5,9	19,0	32,7
Ефект фінансового левериджу	-0,13	0,06	0,37

При проведенні комплексного (рейтингового) оцінювання фінансового стану ХХХ встановлено, що найнижчу рейтингову кількість балів мають показники оцінювання ділової активності (оборотності). Зокрема, мова йде про період оборотності запасів. В свою чергу, при ефективному управлінні запасами ХХХ можна досягти прискорення операційного циклу, знизити витрати пов'язані із зберіганням оборотних активів, а також, що досить важливо, вивільнити частину оборотних активів, з метою реінвестування чи перерозподілу їх в процесі господарського обороту.

Враховуючи специфіку функціонування, запаси підприємств аграрного сектору економіки включають сировину та матеріали, готову продукцію, товари, незавершене виробництво та інші запаси. Слід відзначити, що вартість запасів ХХХ за 2019-2021 рр. зросла на 6920 тис. грн (із 17347 тис. грн у 2019 р. до 24264 тис. грн у 2021 р., або на 39,9 %). В структурі оборотних активів ХХХ станом на кінець 2021 р., частка запасів становить 68,5 %.

У процесі формування політики управління запасами, слід дати відповіді на наступні запитання: який мінімальний обсяг запасів є необхідним для підприємства; коли саме необхідно здійснити чергове замовлення запасів; чи є оптимальні параметри партії замовлення. З метою оптимізації розміру поточних запасів, найбільшого розповсюдження набула модель EOQ (Economic ordering quantity). Дана модель визначення оптимального розміру замовлення виробничих запасів спирається на певні припущення: впродовж аналізованого періоду швидкість виробничого процесу та швидкість використання запасів є незмінною; витрати пов'язані із розміщенням замовлення, є незмінними, не дивлячись на обсяг замовлення партії запасів; в зазначеній моделі не передбачено можливість затримки поставки партії виробничих запасів.

Слід зазначити, що наведена модель EOQ носить дещо штучний характер, що проявляється через ряд умовностей. Зокрема, витрати, що пов'язані із зберіганням запасів не мають прямого зв'язка із рівнем запасів, а визначити правильні значення даних чинників в моделях досить складно. Головне призначення даної моделі полягає у формуванні логіки управління запасами.

Розрахунки оптимального рівня замовлення палива для ХХХ наведено додатку Ц.

За даними виробничої програми річна потреба в нафтопродуктах ХХХ на 2021 р. складає 386 тис. л. Розмір вартості розміщення одного замовлення 536 грн., середня вартість зберігання одиниці продуктів – 2,8 грн. Тоді оптимальний середній розмір партії поставки запасу EOQ дорівнюватиме 12157 л, а оптимальний залишок нафтопродуктів на складі становитиме 6078л. За таких обсягів партії поставки та середнього розміру запасу палива операційні витрати підприємства по обслуговуванню запасів будуть мінімальними та становитимуть 34,0 тис. грн. Близькими до отриманих показників є значення четвертого варіанту.

Одним із завдань фінансового менеджменту в контексті управління грошовими активами є забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства. Різні групи оборотних активів підприємства мають не однаковий рівень ліквідності, тобто здатності перетворитися в засіб платежу; неоднакові можуть бути і витрати по проведенню такої конвертації. Лише гроші та їх еквіваленти мають абсолютну ліквідність. З метою вчасного виконання боргових зобов'язань, ХХХ повинно мати певний, економічно обґрунтований рівень високоліквідних активів (гроші та їх еквіваленти).

У практиці зарубіжного фінансового менеджменту з метою визначення оптимального залишку грошових активів використовують модель Баумоля, в основу якої покладено мінімізацію витрат пов'язаних із обслуговуванням однієї операції поповнення грошових коштів, а також втрати альтернативних доходів при створенні необхідного залишку грошових засобів. Математичний алгоритм визначення оптимального розміру максимального та середнього залишку грошових коштів відповідно до моделі Баумоля має наступний вигляд:

$$Q_{\max} = \sqrt{\frac{2 \cdot V \cdot c}{r}}, \quad (3.2)$$

де Q_{\max} – оптимальний розмір максимального залишку грошових засобів підприємства;

V – запланований обсяг грошового обороту;

c – витрати пов'язані із обслуговуванням однієї операції поповнення грошових засобів;

r – рівень втрати можливих доходів при зберіганні грошових коштів (середня ціна (відсоток) по короткострокових фінансових вкладеннях, виражена у формі десяткового дробу).

Середній запас грошових засобів буде становити відповідно $Q_{\max} / 2$.

У відповідності до наведеної формули, використавши прогнозний рівень витрат на обслуговування однієї операції щодо поповнення грошових

активів (60,00 грн), запланований обсяг грошового обороту, скорегований на дебіторську заборгованість (52437 тис. грн), та рівень втрат можливих доходів при зберіганні грошових коштів (середня відсоткова ставка за короткостроковими депозитами для юридичних осіб) в розмірі 8,0 %, нами визначено оптимальний розмір максимального залишку грошових коштів для ХХХ на 2021 р. – 280,5 тис. грн (додаток III). Відповідно, оптимальний розмір середнього залишку грошових засобів становитиме 140,2 тис. грн.

Отже, зменшення середнього залишку грошових коштів (фактичний рівень даного показника у 2021 р. становить 1418 тис. грн) до розрахованого оптимального його рівня за моделлю Баумоля (140,2 тис. грн) забезпечить більш ефективне та раціональне використання фінансів ХХХ.

З метою підвищення ефективності управління фінансами ХХХ, важливе значення має формування ефективної політики управління дебіторською заборгованістю в контексті загальної фінансової стратегії підприємства. Формуючи політику кредитування покупців своєї сільськогосподарської продукції, ХХХ повинне визначитися по основних ключових питаннях: період кредитування; стандарти кредитоспроможності; система збору платежів; система формування резервів по сумнівних боргах; система надання знижок.

З метою прискорення обороту дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, доцільним є використання системи знижок, за умови швидкої її оплати. У ХХХ такі знижки не використовуються. Тому, далі розглянемо доцільність застосування знижок для досліджуваного підприємства при реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Так, ХХХ реалізує сільськогосподарську продукцію покупцям з умовою оплати протягом 7 днів. Вартість чистого доходу підприємства від реалізації продукції у 2021 р. становить 47359 тис. грн. Оскільки не всі контрагенти оплачують рахунки вчасно, середній період погашення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги у 2021 р.

дорівнює 9 днів. Альтернативні витрати капіталу, інвестованого в дебіторську заборгованість, дорівнюють 8,0 %.

У табл. 3.5 розрахуємо аналіз впливу змін кредитної політики на економічний прибуток ХХХ.

Таблиця 3.5

**Аналіз впливу зміни кредитної політики на економічний прибуток
ХХХ, тис. грн**

Показник	Фактично, 2021 р. / Існуюча політика	Прогноз, 2023 р. / Нова політика	Ефект впливу зміни кредитної політики
1. Чистий дохід від реалізації продукції	47359,0	52094,9	4735,9
2. Виробничі витрати, всього	31894,0	34168,4	2274,4
а) постійні витрати	9149,6	9149,6	0,0
б) змінні витрати	22744,4	25018,8	2274,4
3. Валовий прибуток	15465,0	17926,5	2461,5
4. Середній термін погашення дебіторської заборгованості, днів	9	8	-1
5. Середньоденний продаж	131,6	144,7	13,2
6. Середньорічна величина дебіторської заборгованості	1245,6	1157,7	-87,9
7. Інвестиції в дебіторську заборгованість	598,2	556,0	-42,2
8. Вартість інвестицій в дебіторську заборгованість	47,9	44,5	-3,4
9. Витрати на знижки	0	781,4	781,4
10. Загальні витрати пов'язані з дебіторською заборгованістю	47,9	825,9	778,0
11. Економічний ефект: прибуток (збиток)	15417,1	17100,6	1683,4

Ми пропонуємо ХХХ надавати знижки покупцям у розмірі 3 %, які розрахуються з підприємством протягом 7 днів. Покупці, які розрахуються в період з 8 по 9 день знижки не отримують. У разі затримки платежу більше ніж на 9 днів, пропонується застосовувати штрафні санкції, величина яких може коригуватися залежно від моменту оплати. Надання знижок, як передбачається, призведе до зростання чистого доходу від реалізації на 10 %. Планується, що 50 % покупців скористуються знижками і розрахуються протягом 7 днів, 35 % – на 8-й день, а 15 % – на 9-й день. Таким чином,

новий період погашення дебіторської заборгованості (DSO) складе: $7 \times 0,5 + 8 \times 0,35 + 9 \times 0,15 = 8$ днів.

Рішення про зміну кредитної політики ХХХ (табл. 3.5) слід вважати доцільним, оскільки надання 3-відсоткової знижки за прискорення оплати за продукцію (товари, роботи, послуги) забезпечить зростання економічного прибутку після вирахування витрат, пов'язаних із дебіторською заборгованістю на 1683,4 тис. грн (або на 10,9 %) та прискорення повернення дебіторської заборгованості на одну добу, що збільшить наявні кошти ХХХ, а відповідно, й позитивним чином відобразиться на ефективності фінансової діяльності в цілому.

В свою чергу, забезпечення ефективності управління оборотними активами, як складової політики управління фінансами ХХХ передбачає реалізацію наступних заходів: удосконалення процесу організації матеріального та технічного забезпечення підприємства, з метою безперебійного виробничого процесу; скорочення тривалості операційного циклу за рахунок інтенсифікації виробництва, впровадження інноваційних технологій автоматизації виробничих процесів, забезпечення високого рівня продуктивності праці, максимального завантаження виробничих потужностей підприємства, матеріальних та трудових ресурсів, а також формування системи контролю за рухом виробничих запасів, оптимізації їх структури в контексті економії витрат; прискорення процесу реалізації сільськогосподарської продукції чи надання послуг та оформлення документів за розрахунками, впровадження перспективних форм рефінансування дебіторської заборгованості, регулювання оптимального залишку грошових активів (мінімізація розрахунків готівкою, використання флоута, відкриття «кредитної лінії» в банку), створення системи моніторингу за рухом дебіторської заборгованості.

З метою збільшення вхідних грошових потоків ХХХ в контексті управління його фінансами, нами пропонується розроблення гнучкої системи оплати:

- 1) можливість використання знижок за умови передоплати;
- 2) застосування проміжного рахунку, з метою забезпечення регулярного надходження грошових коштів у відповідності до виконання конкретного етапу роботи;
- 3) поєднання часткової передоплати з подальшою відстрочкою платежу;
- 4) застосування штрафних санкцій;
- 5) використання такого інструменту, як банківська гарантія, що дає можливість здійснити відшкодування банком певної суми коштів за умови невиконання зобов'язань дебіторами;
- 6) гнучке ціноутворення з можливістю передбачення інфляційних очікувань.

В той же час, з метою захисту ХХХ від невиконання зобов'язань, поряд із класичними способами їх забезпечення (неустойка, завдаток, застава, банківська гарантія, порука, тощо), доцільно впроваджувати такий механізм захисту, як ескроу, що являє собою умовне депонування, яке з одного боку є способом здійснення розрахунків, а з іншого – забезпеченням виконання зобов'язань сторін передбачених договором. Тобто, ескроу раціонально поєднує гарантії виконання взятих зобов'язань контрагентами та мінімізацію ризиків фінансових втрат при порушенні умов договору, чи взагалі невиконання зобов'язань контрагентом.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних і практичних аспектів використання фінансової звітності, як основного інструмента фінансового аналізу й управління фінансами підприємства на матеріалах ХХХ дало змогу зробити наступні висновки.

Результативне управління фінансами суб'єктів господарювання значною мірою залежить від повноти, достовірності, своєчасності та доречності інформації стосовно обсягу та характеру здійснюваних господарських операцій, наявності та використання трудового, фінансового та матеріального потенціалу, джерел фінансування та напрямів використання чистого прибутку. Головним джерелом такого інформаційного забезпечення слугує фінансова звітність, яка формується при здійсненні спеціальних процедур обробки, підрахунку та групування даних на заключній стадії облікового процесу. Фінансова звітність акумулює у собі масивний аналітичний потенціал, який, за умови правильного її складання, а також вміння інтерпретувати, може використовуватися як у процесі поточного управління, так і стратегічного планування.

Здійснена фінансово-економічна характеристика діяльності ХХХ свідчить, що упродовж 2019-2021 рр. вартість основних засобів підприємства збільшилася на 6572 тис. грн. В той же час, позитивною є динаміка, що характеризують ефективність використання основних засобів, зокрема, мова йде про збільшення фондівіддачі, чистої рентабельності основних засобів та зменшення фондоемності виробництва. За 2019-2021 рр. оборотні активи збільшилися на 11113 тис. грн (на 45,7 %). В їх структурі станом на кінець 2021 р. найбільшу питому вагу займають готова продукція та товари – 49,7 %. Враховуючи надлишок власних оборотних активів для формування запасів, станом на кінець 2021 р. підприємство має ознаки абсолютної фінансової стійкості.

Проведений аналіз майнового стану ХХХ за даними балансу (форма фінансової звітності № 1), свідчить про збільшення вартості майна на 15105 тис. грн. Темп приросту майна (на 40,0 %) значно перевищує значення макроекономічного офіційного показника рівня інфляції у 2020 р., та свідчить про підвищення реальної вартісної оцінки активів. Проте, негативною характеристикою майнового стану є перевищення темпів приросту оборотних активів в порівнянні із необоротними, а також збільшення дебіторської заборгованості. Аналіз складу, структури та динаміки пасивів балансу ХХХ, вказує збільшення вартості як власного капіталу (на 14850 тис. грн, або на 39,9 %) та і вартості зобов'язань та забезпечень (на 255 тис. грн, або на 42,1%). На протязі 2019-2021 р. підприємство не використовує довгострокові джерела фінансування, тому 100 % позикового капіталу припадає на поточні зобов'язання і забезпечення, що представлені поточною кредиторською заборгованістю, а також іншими поточними зобов'язаннями. Враховуючи надлишок високоліквідних, середньо ліквідних та низько ліквідних оборотних активів для покриття відповідних груп зобов'язань у 2021 р. баланс ХХХ є абсолютно ліквідним. Розрахований коефіцієнт втрати платоспроможності на кінець 2021 р., свідчить про відсутність загрози в найближчі три місяці втратити платоспроможність.

Аналіз форми фінансової звітності № 2 (Звіт про фінансові результати) свідчить, що переважну частину доходів ХХХ формує в процесі операційної діяльності. Загалом, у 2021 р. підприємство отримало 48999 тис. грн доходів, що на 40,5 % більше у порівнянні із 2019 р. У структурі доходів підприємства найбільшу питому вагу (96,7 %) займає чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Відповідно, враховуючи концентрацію підприємства на операційній діяльності, на кінець 2021 р. в структурі витрат переважає собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 90,4 %. Позитивним з фінансової точки зору є перевищення темпів приросту доходів (на 40,5 %) в порівнянні із приростом витрат (на 1,3 %). Загалом, враховуючи

перевищення дохідних показників діяльності підприємства над витратними, чистим фінансовим результатом станом на кінець 2021 р. є прибуток в сумі 13700 тис. грн.

Проведений фінансовий аналіз за даними форми № 3 (Звіт про рух грошових коштів) засвідчив, що у 2021 р. порівняно із 2019 р. показник грошового потоку (Cash-Flow) збільшився на 14815 тис. грн, у тому числі за рахунок чистого фінансового результату на 13674 тис. грн. У 2021 р. чистий грошовий потік мав від'ємне значення (359 тис. грн), тому коефіцієнт достатності чистого грошового потоку не розраховувався. Коефіцієнт співвідношення Cash-Flow і поточної кредиторської заборгованості збільшився із 2,882 у 2019 р. до 25,142 у 2021 р. Це пояснюється перевищенням приросту вартості грошового потоку (Cash-Flow) в порівнянні із приростом вартості поточної кредиторської заборгованості. Станом на кінець 2021 р. рух коштів на підприємстві є нераціональним, адже коефіцієнт ефективності грошових потоків є меншим за одиницю та вказує на перевищення вартості від'ємного грошового потоку в порівнянні із додатнім.

Аналіз факторів зміни власного капіталу ХХХ (за даними форми № 4 Звіт про власний капітал) дозволив сформулювати наступні висновки: за 2019-2021 рр. вартість зареєстрованого капіталу залишилися не змінними та становлять на кінець 2021 р. 9 тис. грн. На фоні збільшення вартості нерозподіленого прибутку та резервного капіталу вартість власного капіталу на кінець 2021 р. становить 52043 тис. грн, що на 14850 тис. грн (або на 39,9%) більше в порівнянні із 2019 р.

В умовах ринкової економіки, значного розширення прав господарюючих суб'єктів у галузі фінансово-економічної діяльності, досить зростає роль якісної та своєчасної комплексної оцінки фінансового стану підприємства за даними фінансової звітності, що слугує потужною інформаційною базою для прийняття управлінських і фінансових рішень в межах проблемних питань функціонування підприємства. Враховуючи підвищення загального рейтингу оцінювання фінансового стану ХХХ із 3,96

балів у 2019 р. до 4,72 балів у 2021 р., клас кредитоспроможності ХХХ змінився та відповідає рівню «А». Позитивний вплив на рейтинговий показник оцінювання фінансового стану ХХХ в основному мало збільшення загального рейтингу показників фінансової групи та показників динаміки розвитку. В свою чергу, розрахований рівень інтегрованого показника фінансового стану ХХХ збільшився із 7,64 балів у 2019 р. до 9,47 балів у 2021 р. За шкалою визначення класу кредитоспроможності, підприємство у 2021 р. має клас кредитоспроможності «А». Встановлено, що позитивний вплив на зміну результативного показника в динаміці мали підвищення оборотності запасів, оборотності активів, показників рентабельності, а також зниження зносу основних засобів.

На основі проведеного дослідження визначено основні напрями забезпечення ефективної політики управління фінансами підприємства. Це, в першу чергу, постійний моніторинг фінансового стану підприємства на основі комплексної його оцінки; розробка превентивних заходів запобігання несприятливих ситуацій та виникнення ризику банкрутства; оперативність реагування на кризові явища у фінансово-економічній сфері; максимальна реалізація внутрішнього потенціалу підприємства; забезпечення достатності коштів, а також поліпшення інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.